

Всеукраїнська загальнонаціональна і літературно-художня газета

КРИМСЬКА СВІТЛЯЩА

<http://svitlytsia.crimea.ua>

№ 46 (1775)

П'ятниця, 15 листопада 2013 р.

Видавець з 31 грудня 1992 р.

Ціна договірна

УКРАЇНЦІ
МОІ...

ВОГОНЬ ДУШІ, ЩО ОЖИВЛЯЄ КАМІНЬ

Іноді руки — дуже важливий елемент у характеристиці людини. Недарма ж кримський художник і скульптор Йосип Йосипович Марчинський, зображені його дядька й учителя, теж Йосипа і теж художника, багаторічного голову Львівської спілки, окрім погруддя, показав ще й його натружені руки. А я дивлюся на руки самого Йосипа Йосиповича — по них неслідно згадатися, що це людина мистецтва, бо в уявленні більшості така мусила б мати витончені доглянуті пальці скрипаля, що є нібито продовженням смичка, який «дістає» із мертвотої дерев'яної скрипки чарівні звуки. Та Йосип Марчинський підкоряє посправжньому чоловіку справу, бо тесати каміння і вдихати в нього життя — це не грати на музичних інструментах і не вишивати бісером. Тож руки у скульптора постійно травмовані, з клаптиками лейкопластиря, сильні руки сильної людини.

А ще я звертаю увагу на обручку, що на правій руці, бо знаю, на початку року Йосип Йосипович зазнав непоправної втрати і мав би перевдягнути обручку на ліві. Та навіть смерть не розірвала ті узи, які понад 35 років тому зв'язали його з пані Наталею, теж художницею, з якою вони познайомилися ще в студентські роки, коли навчалися у Львівському інституті декоративно-прикладного мистецтва (нині Академія мистецтв).

А познайомилася з родиною Марчинських понад десять років тому, була у них вдома, та це виявився швидше дім-музей, ніж квартира, бо гость одразу ж опинявся у солодкому полоні прекрасного. Пані Наталія надавала перевагу витинкам і малювала квіти. Вона й сама чимось

нагадувала квітку. Але це була не яскрава і пишна троянда, швидше, «та квітка за-пашна, чаклунка чарівна», з якою порівняє закоханий втрачену дівчину у пісні. Ми й потім з Наталею Марчинською не раз перетиналися — вона готувала для газети матеріали про події у Кримському відділенні Спілки художників України, де працювала відповідальним секретарем. Мене вражала її внутрішня інтелігентність, розважливість та зібраність. Такою була і в побуті, інакше б з чоловіком, емоційним, запальним, не склалися гармонійні стосунки, навряд чи виховали б і такого сина: Антон — нині науковець міжнародного рівня, доктор філософії, має таку ж саму титуловану дружину, обов'язково кількома мовами, а мешкають у Варшаві. Коли я гостювала у Марчинських, Антон з Юлею тільки зустрічалися, вони були зовсім юними, і я бачила, як вони прощаються, бо сідали з Юлею в один автобус. То була зворушлива сцена, вони нагадували Ромео і Джульєтту.

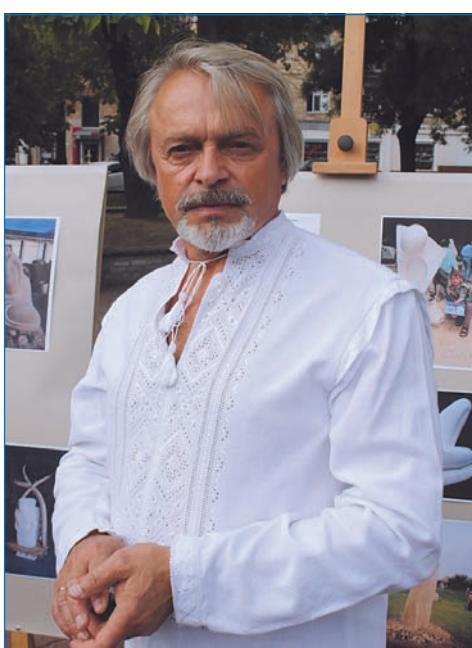
І ось тепер живе Йосип Йосипович один, завів собі кицьку, нещадно завантажився роботою, а душа — вона ще в минулому, яке залишило після себе не лише нестерпний біль і смуток, але й борги, бо хвороба сьогодні, навіть ось така, безнадійна, для багатьох є чудовою нагодою набити собі гаманець.

Це в пам'ять коханої дружини Йосипа Марчинського незабаром буде встановлено скульптуру його роботи у Запоріжжі біля Палацу урочистих церемоній, де Йосип і Наталія обмінялися колись обручками. Дізnavшись, що у Запоріжжі, де жила вона в юності, проводиться конкурс на тему «Обереги Запоріжжя», Йосип Йосипович, не вагаючись, взяв у ньому участь. То була можливість не лише позмагатися за перше місце та грошову стипендію і продемонструвати свою зрілу творчість, але й хоч ненадовго повернутися в минуле, ще нічим не затмарене, побродити містом, яке бачило їх молодими.

(Продовження на 14-й стор.)

46

УРОК
УКРАЇНСЬКОЇ

ВСЕ БУДЕ ДОБРЕ...

Напередодні Дня української мови і писемності у Севастопольському міському гуманітарному університеті (СМГУ) відбувся конкурс знавців української мови і писемності серед старшокласників, який підготували й провели майбутні вчителі

української мови і літератури.

Організатори зібрали сімдесят одинадцятикласників з 13 шкіл міста (гімназій № 1, 24, спеціалізованих шкіл № 43, 45, ЗОШ № 6, 11, 20, 30, 33, 38, 39, 44, 49), які стали гравцями збірних команд чи активними членами

групи підтримки. Переважна більшість конкурсів всеукраїнського чи міського рівня, як правило, не передбачають живого спілкування, безпосереднього знайомства й співпраці талановитої молоді, отже, така ідея є цікавою і такою, що

заслуговує на поширення.

Об'єднання учнів з трьох шкіл в одну команду проводилось за випадковим принципом, але це не завадило талановитій молоді в нормальній комунікації і вмінні діяти спільно. Команди взяли собі назви «Талановиті»,

«Винахідні», «Творчі» та «Кмітливі» і намагались виправдати їх.

Три тури конкурсних випробувань «Я володію українською мовою», «Я люблю українську літературу», «Я знаю історію української мови і писемності» вмістили в собі завдання з правопису, знайомили з мовними скарбами, музикою і поезією,

(Продовження
на 12-й стор.)

Ведуча мовного конкурсу Юлія Дорофеєва та завідувач кафедри української філології СМГУ Олена Попова

КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

ЗАСНОВНИКИ:
Міністерство культури і туризму України,
Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка,
трудовий колектив підприємства «Об'єднана редакція газети «Кримська світлиця»

За вагомий внесок у справу українського національного відродження, розбудову та зміцнення Української держави редакція газети "Кримська світлиця" нагороджена медаллю Всеукраїнського товариства "Просвіта"

"БУДІВНИЧИЙ УКРАЇНИ"

Головний редактор
Віктор КАЧУЛА

Газета зареєстрована
Міністерством юстиції
України
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 12042-913ПР
від 30.11.2006 р.
Індекс: 90269

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори.

Рукописи не рецензуються і не повертаються. Листування з читачами - на сторінках газети.

Матеріали для друку приймаються в електронному вигляді. Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і редагувати мову.

ТЕЛЕФОНИ:
головного редактора -
(067) 650-14-22
(050) 957-84-40

АДРЕСА РЕДАКЦІЙ:
95006, м. Сімферополь,
вул. Гагаріна, 5,
2-й пов.,
к. 13 - 14
e-mail: kr_svit@meta.ua
http://svitlytsia.crimea.ua
Друкарня: ТОВ «ВПК «Експрес-Поліграф»
вул. Фрунзе, 47-б
м. Київ, 04080
Тираж - 2000

ВИДАВЕЦЬ -
ДП «Національне
газетно-журнальне
видавництво»
Генеральний директор
Олеся БІЛАШ
03040, м. Київ,
вул. Васильківська, 1,
тел./факс
(044) 498-23-65
Р/р 37128003000584
в УДКСУ у м. Києві
МФО 820019
код ЕДРПОУ 16482679
E-mail:
vidavniectvo@gmail.com

УКРАЇНІ ДАЛИ ЧАС ДО 19 ЛИСТОПАДА...

Співголова місії Європарламенту Александр Кваснєвський озвучив остаточну дату вирішення питання щодо України – 19 листопада. Про це він сказав на брифінгу у Верховній Раді у середу.

«На засіданні було вирішено, що робоча група має підготувати закон про лікування Тимошенко за кордоном. Ми очікуємо,

що всі питання будуть вирішенні до наступної сесії, щоб 19 листопада було вже остаточне рішення у парламенті. 19 – це остаточна дата», – наголосив він.

А. Кваснєвський висловив сподівання, що в українських парламентаріїв вистачить доброї волі, щоб знайти консенсус, і що «всі, хто хоче підписати Угоду про асоціацію, за ці дні знайдуть компроміс».

Александр Кваснєвський і Пет Кокс покинули ВР. Увечері у середу місяця звітували у Брюсселі про ситуацію в Україні...

ВСТУП ДО МИТНОГО СОЮЗУ ПІДТРИМУЮТЬ ЛІШЕ 14% УКРАЇНЦІВ

45% українців вважають, що Україна має підписати Угоду про асоціацію з Євросоюзом, лише 14% серед варіантів інтеграції України обирають вступ до Митного союзу. 15% громадян відстоюють позицію, що Україна не повинна входити в жодні союзи. Про це свідчать результати дослідження, проведеного GfK Ukraine у жовтні 2013 року.

«Підписання Угоди про асоціацію з ЄС підтримують 47% виборців Партиї регіонів, 70% виборців партії «Батьківщина», 63% – партії УДАР, але лише 2% виборців Компартії України. Прихильники євроінтеграції загалом поділяють цінності ЄС, спрямовані на впорядкування суспільного життя: відмова від хабарів, виконання правил паркування та дотримання дозволеної швидкості руху на дорогах. Водночас прихильникам підписання Угоди з ЄС бракує

толерантності: майже половина не готові за жодної умови дозволити людині з нетрадиційною сексуальною орієнтацією не приховувати її», – сказано у повідомленні.

Серед респондентів віком 16-29 років, які мають позицію з інтеграційних питань, 73% – за підписання Угоди з ЄС, тоді як серед громадян віком понад 60 років – лише 45%.

Найменша підтримка євроінтеграції серед громадян з неповною середньою та середньою спеціальною освітою, найбільша – серед тих, хто має вищу або повну середню освіту. Лише у Південному регіоні частка прихильників Митного союзу однакова з часткою тих, хто за підписання Угоди з ЄС, в усіх інших регіонах частка прихильників євроінтеграції значно вища. Прихильники євроінтеграції загалом поді-

ляють цінності ЄС, спрямовані на впорядкування суспільного життя. 70-71% повністю підтримують, а 25-26% – готові підтримати, якщо за порушення будуть карати всіх без винятку, такі принципи, як «не давати хабара за вирішення різних питань на вашу користь», «паркувати автомобіль тільки в дозволених місцях», «не перевищувати дозволену швидкість під час руху на дорогах».

Опитування проводилося в межах Регулярного дослідження електоральних настроїв населення на основі Омнібусу GfK Ukraine протягом 2-15 жовтня 2013 року. Загальна вибірка опитування становить 1000 респондентів віком старше 16 років на місяць. Вибірка є репрезентативною для населення України за статтю, віком, регіоном проживання та розміром населеного пункту. Опитування проводилось методом особистого інтерв'ю. Максимальна похибка – 3,1%.

УКРАЇНА ПОТРАПИЛА ДО ТРИЙКИ НАЙБІДНІШИХ КРАЇН ЄВРОПИ

Білорусь, Україна та Молдова посіли останні місця рейтингу купівельної спроможності населення. Найбагатшою країною за показником купівельної спроможності виявився крихітний Ліхтенштейн.

Рейтинг країн Європи за рівнем достатку був оприлюднений міжнародною компанією GFK, яка досліджувала купівельну спроможність громадян цих держав за останній рік.

Експертами бралось до уваги, скільки коштів отримує кожен житель країни протягом року після виплати всіх податків. Передбачалося також, що з цієї суми необхідно сплатити комунальні послуги, громадський транспорт, купівллю продуктів харчування та інші життєві потреби.

До порівняльної таблиці потрапили 42 держави. Як повідомляється в дослідженні, в середньому купівельна спроможність населення зазначених країн становить 12 890 євро на рік на кожного жителя.

Однак реальний розрив між країнами, що зайняли перші рядки рейтингу і останні, просто колосальний. Наприклад, перше місце за купівельною спроможністю з великим відривом посів Ліхтенштейн – з показником в 58 848 євро. На другому і третьому місцях відповідно розташувалися Швейцарія (36 351 тисяч) і Норвегія (31 707 тисяч).

У Німеччині (8 місце) кожен житель може витратити в середньому 20 621 євро. Польща виявилася більш ніж удвічі багатшою за Україну. У середньому поляк може витратити на рік 5870 євро, тоді як в Україні цей показник становить 2206 євро. Білоруси також виявилися трохи багатшими нас – у них показник купівельної спроможності складає 2326 євро. У найбіднішій країні Європи Молдові цей показник становить 1284 євро.

ТИМ ЧАСОМ...

УКРАЇНА ПОСІЛА 27 МІСЦЕ У СВІТІ ЗА КІЛЬКІСТЮ МІЛЯРДЕРІВ

За кількістю доларових міллярдерів Україна опинилася на 27 позиції світового рейтингу, розташувавшись між Єгиптом та Чилі, пише «Капітал». Про це свідчать результати дослідження «Перепис міллярдерів 2013», проведеного експертами міжнародної компанії Wealth-X, яка досліджує життя найбагатших людей сучасності, спільно зі швейцарським фінансовим конгломератом UBS.

Це перше в своєму роді глобальне дослідження, завданням якого був поглиблений аналіз багатшої частини населення світу, представники якого володіють активами на суму не менше \$1 млрд.

Згідно з даними звіту на сьогоднішній момент світовий клуб міллярдерів налічує 2 170 чоловік з 78 країн, за останній чотири роки збільшивши кількість своїх представників на 60%, а сукупний розмір чистих активів (вартість активів за вирахуванням зобов'язань) – більш ніж у два рази (\$6,5 трлн. в 2013 р. проти \$3,1 трлн. у 2009 р.).

Тим самим стан клубу міллярдерів уже зараз перевищує обсяг ВВП будь-якої країни світу, крім Китаю та США.

За прогнозами експертів, до 2020 р. кількість доларових міллярдерів збільшиться майже вдвічі і складе близько 3 900 осіб.

Чверть (24%) всіх міллярдерів світу є жителями США, що володіють третиною (32%) всіх активів найбагатших людей. Більше ста міллярдерів також проживають в Китаї (157), Німеччині (148), Великобританії (135), Росії (108) та Індії (103). Шо стосується ділових столиць світу, найбільше представництво успішні люди мають у Нью-Йорку (96), Гонконзі (75) і Москві (74).

У світовий клуб міллярдерів також входять і 18 українців, розмір активів яких становить \$49 млрд.

У СІМФЕРОПОЛІ ПРЕЗЕНТУВАЛИ ЕКСКЛЮЗИВНИЙ СЛОВНИК ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ КРИМУ

В Універсальній науковій бібліотеці ім. І. Я. Франка презентували ексклюзивний науково-популярний ілюстрований «Словник географічних назв Криму» під авторством Дениса Бугаєва.

Словник видано Видавничим Домом «ЧерноморПРЕСС» і є першою географічною енциклопедією Криму, створеною в класичному форматі. Працюючи над книгою, автор впродовж 9-ти років побував в унікальних куточках півострова. Словник акумулював основні відомості з географії Кримського півострова. Словник видано з додатками – географічними картами та фотографіями.

У словнику міститься більше 2300 енциклопедичних статей-нарисів про всі значущі географічні об'єкти та населені пункти півострова. Особлива увага приділена топонімії. У словнику також представлено герби та прапори населених пунктів і адміністративних районів. На останніх сторінках видання наводяться різні назви населених пунктів, а також древні держав, що знаходилися на території Криму. Детальний глосарій містить розширення більше 340 географічних термінів.

Словник буде цікавим і корисним не лише фахівцям, але і широкому колу читачів – усім, хто цікавиться природою та географією Криму.

КРИМСЬКИЙ ТЕАТР СТАВ ПРИЗЕРОМ МІЖНАРОДНОГО ФЕСТИВАЛЮ

Кримський академічний український музичний театр став призером IX Міжнародного фестивалю жіночої творчості імені Марії Заньковецької.

Так, у номінації «Кращий музичний спектакль» перемогла трагікомедія «Євреї нашого двору», представлена кримським театром. Автор музики – композитор Ігор Поклад, вірші – Олександра Вратарьова, постановка та сценографія – народного артиста України, лауреата Державної премії ім. Т. Г. Шевченка Сергія Сміяна.

У фестивалі взяли участь театральні колективи України, Росії, Білорусі.

**Управління інформаційної політики
Ради міністрів АРК**

ОФІЦІЙНО З НАСТУПНОГО РОКУ В УКРАЇНІ НЕ БУДЕ ПЕНСІЙ НИЖЧЕ ТИСЯЧІ ГРИВЕНЬ

Пенсії громадян України наступного року будуть не меншими за тисячу гривень. На цьому наголосив Президент України Віктор Янукович під час зустрічі з діячами культури та мистецтв. «У нас ніжче пенсії, ніж тисяча гривень, тоді як у 2010 році таку пенсію отримували близь-

ко 6 мільйонів громадян. Віктор Янукович підкреслив, що за останні три з половиною роки пенсії в Україні збільшено на 42%. Прес-служба Президента України Віктора Януковича

світлій зоні, тоді можна було б застосовувати різні схеми, скажімо, прогресивну шкалу оподаткування: з одного боку, – справедливо збирати податки, а з іншого, – справедливо направляти бюджетні кошти на найвразливіших. Сьогодні і там, і там основний момент несправедливості пов'язаний із цими доходами».

Окрім того, наголосила експерт, у цьому зв'язку треба згадати принципи розподілу державної допомоги. «Сплачують податки переважно не ті і не в тій мірі, хто має сплачувати, а коли йде з бюджету допомога різним верствам населення, то її в основному отримують небідні. З тієї ж причини: або ці допом

70-ЛІТНІЙ МУСТАФА ДЖЕМІЛЕВ ЗАЛИШАТЬСЯ ОДНИМ З НАЙВПЛИВОВІШХ ПОЛІТИКІВ У КРИМУ

13 листопада виповнилося 70 років лідеру кримськотатарського національного руху, колишньому дисиденту і нинішньому політику Мустафі Джемілеву. Попри те, що менше місяця тому він позувався посади голови Меджлісу, Джемілев уже понад 20 років залишається одним із найвпливовіших кримських політиків. У середу в автономії пройшла низка заходів на честь ювілею багатолітнього лідера кримських татар.

Виставки книг і документів у бібліотеці імені Ісмаїла Гаспринського та в музеї кримськотатарського мистецтва — перелік заходів, організованих офіційними структурами до ювілею відомого політика, дисидента і лідера кримських татар Мустафи Джемілєва, цим вичерпується. Політичний журналіст, автор книги «Мустафа Джемілев: людина, яка перемогла сталінізм» Микола Семена каже, що, враховуючи ставлення кримської влади до опозиційного депутата, це й так багато.

Микола Семена називає Мустафу Джемілєву «постаттю планетарного рівня», яких небагато в Україні. «Український політикум, насамперед, мав би брати приклад з цієї людини, фігури світового масштабу. А по-друге, мав би більш активно використовувати його міжнародний досвід, широкі зв'язки і величезний авторитет за кордоном для зміцнення демократії і держави, для розв'язання як зовнішніх, так і внутрішніх проблем України», — вважає Микола Семена.

На його думку, сучасники поки не повною мірою оцінили масштаб цієї людини та її роль в історії Криму і загалом України. Експерт каже, що Джемілев уже понад 20 років залишається одним із найвпливовіших політиків регіону.

Вижити, щоб повернутися до Криму

Мустафа Джемілев народився 1943 року під Джанкоєм у родині розкуркуленого ай-серезца Абдулджеміля. Коли йому не виповнилося ще й року, він із сім'єю і рештою кримських татар був висланий до Узбекистану. Ще школярем долучився

до підпільніої «Спілки кримськотатарської молоді», потрапив у поле зору Комітету державної безпеки, а в 1965 році його вперше арештували і виключили з інституту. Потім були десяток арештів, судів і майже півтора десятка років в'язниця, таборів і заслання.

Мустафа Джемілев каже, що тоді мав дві мрії: максимум — повернутися до Криму, мінімум — не померти в ув'язненні.

«У ті радянські часи не очікував, що за життя повернуся до Криму і більше 20 років прожив на батьківщині. Тоді мріяв померти просто серед своїх близьких, а не в зоні, щоб не кинули там до табірної ями, а щоб по-людськи поховали. Але все обернулося набагато краще, аніж очікувалося», — розповів Мустафа Джемілев.

Він першим кинув клич повернутися додому, і за півтора року після того, як був звільнений з останнього ув'язнення, у 1989 році з родиною повернувся до Криму. Повернувшись не сам, а з більшою частиною депортованих кримських татар.

Повернення цілісного народу, сотень тисяч людей після півстоліття депортації на свою історичну батьківщину — він називає головною справою свого життя.

«І все це пройшло без кровопролиття. Ми не пролили жодної краплі ні чужої, ні своєї крові. Не знаю, чи є ще таке в історії людства. Хоча, звичайно, ще багато слід зробити, але те, що вже зроблено, — це велика справа. І те, що я до цього причетний, вплівав на це якось, — це приносить задоволення», — зазначив Мустафа Джемілев.

У світі високо оцінили це — Джемілев став лауреатом Міжнародної премії ООН за гуманізм імені Фрітъофа Нансена і кількаразово номінувався на Нобелівську премію миру.

Все робив для свого народу...

Мирним розвитком суспільно-політичних процесів буревного кінця ХХ століття півострів має завдячувати саме Мустафи Джемілеву, вважає колишній 1-й секретар Кримського обкому КПУ, екс-голова

Верховної Ради Кримської АРСР, нині ректор Таврійського національного університету, Герой України Микола Багров.

Наприкінці 80-х років Багров був першим високопоставленим партійним і державним діячем України, який пішов на прямий контакт з кримськими татарами і Мустафою Джемілевим. Цей діалог він називає «важким, але єдино вірним рішенням, що відвернуло Крим від воєнного рішення». Колишній керівник Криму вважає роль останнього у мирному розв'язанні тодішніх міжетнічних суперечностей на півострові «неоціненою».

«Він все, що робив, — робив для народу і в ім'я свого народу. Враховуючи, що ми, я вважаю, патріоти Криму, для того, щоб тут був мир і злагода, ми знаходили порозуміння в різних ситуаціях», — розповів Мустафа Джемілев.

Мустафа Джемілев, який за останні кілька років пережив низку сімейних трагедій, не зирається йти на відпочинок. Він 22 роки очолював Меджліс і після своєї відставки обіцяє всіляко допомагати у розвитку системи етнічного самоврядування кримських татар, її визнання в Україні і світі. Каже, що працюватиме, поки стане сил та ясного розуму.

**Володимир ПРИТУЛА
(Радіо «Свобода»)**

Кримські осередки УНП, КУНу, Всеукраїнського об'єднання ветеранів, Науково-технічного товариства ім. Т. Шевченка, ГО «Українська громада Криму», редакція «Кримської світлиці» щиро сердечно вітають знаного у Криму, Україні і всьому світу авторитетного, безкомпромісного, мудрого кримськотатарського лідера Мустафу Джемілєва зі славним ювілеєм і бажають йому козацького здоров'я ще на багато-багато літ служження рідному народові й Українській державі для подальшого налагодження міжнаціонального порозуміння і злагоди в багатонаціональному Криму. З роси та води!

ТИМ ЧАСОМ... Голова Ради міністрів Криму Анатолій Могильов не побачив зв'язку між підпалюванням мечетей у Криму і нещодавнім нападом на автомобіль народного депутата України Мустафи Джемілєва. Про це прем'єр АРК Анатолій Могильов заявив у вітвоторок на прес-конференції в Сімферополі, передає кореспондент Українформу.

«Не потрібно в цій події шукати національного підґрунтя. Злочинність, за великим рахунком, не має національного забарвлення», — сказав він.

За словами А. Могильова, в Криму від вандалізму на кладовищах страждають як християни, так і мусульмани: «Якщо брати акти вандалізму на цвинтарях, то на християнських їх більше, ніж на мусульманських. Чи у нас не розбивають скло автомобілів слов'ян? Розбивають».

При цьому він зазначив, що міліція і прокуратура займаються розкриттям усіх сквоюванів в Криму злочинів, не ділячи їх за національною ознакою.

Як повідомляло агентство, 10 листопада вночі невідомі розбили лобове скло машини народного депутата України Мустафи Джемілєва. Коментуючи даний факт, він заявив, що вчинені в Криму 13 і 15 жовтня підпали мечетей і напад на його авто є ланками одного ланцюга, і він не вірить, що правоохоронці знайдуть винних у цих злочинах...

У КРИМУ ВІДЗНАЧИЛИ 70-ТУ РІЧНИЦЮ З ПОЧАТКУ КЕРЧЕНСЬКО-ЕЛЬТИГЕНСЬКОЇ ДЕСАНТНОЇ ОПЕРАЦІЇ

У Східному Криму в околицях міста-героя Керчі пройшли урочисті заходи до 70-річчя з дня початку героїчної Керченсько-Ельтигенської десантної операції.

В селищі Герівка військово-службовці Військово-Морських Сил України, Державної прикордонної служби України, ветерани, реконструктори десяти військово-історичних клубів з 5 міст України — Києва, Севастополя, Сімферополя, Євпаторії, Керчі, Нижньогірська, представники Ради міністрів і Верховної Ради АРК, Представництва Президента України в АРК, місцевих органів влади та громадськості віддали данину пам'яті загиблим при звільненні Керчі воїнам. Заходи пройшли біля братської могили і пам'ятного знаку воїнам Ельтигенського десанту.

На цьому ж місці, де 70 років тому матроси «вогняної землі» тримали оборону, пройшла військово-історична реконструкція «Бій на Ельтигенському плацдармі». Для підтримки учасників реконструкції було направлено відділення вояків з автоматами і кулеметами з Керченського окремого батальйону берегової оборони ВМСУ, а також знамені та салютні групи.

Як зазначив начальник Керченського гарнізону підполковник Олександр Саєнко, «Ельтиген для нащадків — це символ мужності і безприкладного подвигу тисяч і тисяч воїнів морського десанту в роки Великої Вітчизняної війни. 40 днів і ночей десантники утримували шести-кілометровий плацдарм. 129 воїнів удостоєні високого звання Героя Радянського Союзу.

Красномовна і сама первинна назва селища — Ельтиген, що з кримськотатарської перекладається як «край геройів».

Останки чотирьох воїнів, які були виявлені під час міжнародної військово-пошукової експедиції, а також капсули зі священною Ельтигенською землею передали рідним і близьким загиблих для перепоховання. Відспівати солдаті запросили митрополита Феодосійського і Керченського Платона. Відбулася закладка каменя на місці майбутньої каплиці, за полеглими був відслужений молебень.

На редії біля Ельтигена з катарами морської охорони в море опустили пам'ятні вінки. Після цього відкрили оновлений після реставрації музей історії Ельтигенського десанту, під час тематичної екскурсії гости оглянули унікальні експонати.

Того ж дня на набережній в місті-герої Керчі біля пам'ятника десантникам пройшов урочистий мітинг. Мер Керчі Олег Осадчий, депутати, військовослужбовці, ветерани і громадськість поклали до пам'ятника квіти і вінки. Ветеранам вручили грамоти і по-дяки. Пройшов театралізований виступ. У парадних розрахунках воїни гарнізону пройшли по набережній міста-героя.

В селищі Підмаячному та Приморському парку міста-героя також відбулися урочистості і покладання квітів до братських могил воїнів-визволителів.

Руслан СЕМЕНЮК
(Регіональний медіа-центр
Міністерства оборони України
в Криму)
Foto автора та О. Шеремет

ЧОРНОМОРСЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ

29 – 31 жовтня цього року в Бухаресті (Румунія) відбулася чергова міжнародна конференція «Шельф Чорного моря», в якій взяли участь представники України, Болгарії, Румунії, Туреччини, Грузії, Росії, а також Великобританії, Франції, Німеччини. Окрім того була група науковців Європейського Союзу. Головною метою конференції було розглянути досягнення країн Чорноморського регіону в освоєнні вуглеводневих ресурсів шельфу і улоговин (схилу та дна Чорного моря) та

Україна є однією з перших серед перелічених країн, що понад сорок років тому почала масштабні роботи на шельфі Чорного та в акваторії Азовського морів. Створення 35 років тому Державної акціонерної компанії «Чорноморнафтогаз» дозволило побудувати інфраструктуру, що самостійно реалізовує всі види робіт на морі — буріння свердловин, видобування газу і газоконденсатів з морських родовищ, будівництво морських газопроводів та транспортування через них великих обсягів газу та газоконденсату. У розпорядженні компанії є великий флот, що обслуговує виконання всіх робіт з видобування вуглеводнів на морі. Тут є також порт, що має можливість розвиватися у майбутньому. Біля селища Чорноморське знаходитьться і Глібівське підземне сховище газу, розраховане на вміст 4 мільярдів метрів кубічних. У компанії працює близько 5 тисяч працівників, що волонтерують всіма видами професій, необхідних для такої

складної роботи. Нині йде стрімке нарощування обсягів видобування газу (і газоконденсату) з раніше відкритих на морі родовищ — Голіцинського, Архангельського, Штормового, Одеського. З 2014 року почнеться введення в розробку Безіменного газового родовища. Найближчий перспектив — досягти видобування газу у 2015 році близько трьох мільярдів метрів кубічних. Це забезпечить повністю потреби в газі народного господарства Кримської автономії та дозволить подавати значну кількість газу у південні області України. Можливо, саме тому на цій конференції було придано велику увагу досягненням України в цій галузі.

Умовно роботу конференції можна було б поділити на три підрозділи: перший — фінансово-економічний, організаційний та екологічний; другий — геологічні та геофізичні етапи дослідження; третій — техніко-технологічний досвід країн Чорноморського басейну.

Від України були присутні та виступили з доповідями Надзвичайний та Повноважний Посол України в Республіці Туреччина Сергій Корсунський, доктор фізико-математичних наук, професор Володимир Петровський (Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу); головний спеціаліст в галузі електротрубурнія Володимир Червінський (Харківмаш); секретар Посольства України в Болгарії Андрій Гринюк; Михайло Гончар — президент центру глобальних досліджень «Стратегія ХХІ»; доктор технічних наук, професор Роман Яремійчук — радник голови правління Державного акціонерного товариства «Чорноморнафтогаз». Доповідь Михайла Гон-

з розкрила перспективу для відкриття нових родовищ нафти та газу і введення їх в розробку. Геологічними службами цих країн Чорне море вже давно визнане як надзвичайно перспективний регіон для видобування нафти і газу. Різні види геологічних, геофізичних, геохімічних досліджень тут ведуться давно. Але недавно прийшло усвідомлення, що Чорне море — це надзвичайно перспективний регіон для відкриття нових родовищ вуглеводнів.

Роман Яремійчук і Михайло Гончар (праворуч)

чара стосувалася проблем пошукув освоєння родовищ газогідратів, ресурси яких в українському секторі, за даними відомого у світі науковця професора Юрія Макогона, порівнянні з ресурсами газу на Ямалі (Російська Федерація). Організатором конференції була компанія «Global Business Club Ltd». На заключній стадії зустрічі було оголошено, що наступну конференцію з проблем вуглеводнів Чорного моря буде проведено у Києві в жовтні 2014 року. Це ще раз підтверджує великий інтерес світової громадськості до можливостей нарощування видобування вуглеводнів (насамперед газу) з-під дна Чорного моря.

Наши загальні враження від конференції такі: Румунія у співпраці з великими світовими компаніями приступила до масштабних пошукових робіт при великих глибині моря (від 200 до 1000 метрів) і отри-

мала вже досить вагомі результати. Сьогодні Румунія випереджає Україну в обсягах видобування вуглеводнів у Чорному морі.

Кілька доповідей було присвячено перспективам освоєння ресурсів газогідратів, які на нашій території є найбільшими.

Велика увага приділялася екологічним проблемам збереження Чорного моря від його можливого технологічного забруднення.

Ще одне питання, яке хоча і не було основним при обговоренні, стосувалося підготовки інженерного та робітничого персоналу для роботи на сучасних та надсучасних бурових та експлуатаційних об'єктах.

Основні результати обговорення, за заявою організаторів конференції, будуть направлені урядам чорноморських країн.

За майже 5 днів перебування в Румунії ми бачили багатого повчального для України. Це бездоганні ав-

томобільні дороги; безумовне дотримання правил руху автомобілів поза межами населених пунктів та при проїзді через них. Практично ні разу нам не довелося спостерігати надвеликих швидкостей руху автомашин будь-якої потужності, адже ми проїхали своїм авто майже 400 кілометрів південно-східною частиною Румунії.

Жодного разу ми не бачили на дорогах і автоінспекторів. Здивувало нас і те, що у Бухаресті ніхто на вулицях не палить сигарети. Суворо застерігають від паління в готелях. Чому з 9-ої вечора і до ранку вулиці Бухареста практично безлюдні. Напевне, ритм життя європейський такий, що не до безтурботних гулянок, краще відпочити перед завтрашнім напруженим трудовим днем...

Роман ЯРЕМІЙЧУК,
дійсний член Науково-технічного товариства ім. Т. Шевченка
м. Сімферополь

Під час доповіді

Праворуч — Надзвичайний і Повноважний Посол України в Республіці Туреччина Сергій Корсунський

Діалог з професором Георгієм Георгієвим (Болгарія)

КОМУ БІЛЬШЕ НАШКОДИТЬ З'ЯСУВАННЯ «ГАЗОВИХ СТОСУНКІВ»: УКРАЇНІ ЧИ РОСІЇ?

Росія вимагає від України негайного повернення газового боргу саме тому, що незадоволена її рухом до ЄС — стверджують енергетичні експерти. Водночас вони називають безпідставними побоюванням офіційного Києва про можливі позови «Газпрому» до «Нафтогазу», оскільки, на їхню думку, інші європейські країни вже вигралі подібні газові процеси проти Росії. Тим часом і урядові, і неурядові фахівці прогнозують подальше скорочення імпорту з Росії блакитного палива.

За спожитий у жовтні газ НАК «Нафтогаз України» має заплатити російському «Газпрому» 1,355 мільярда доларів, повідомив офіційний представник «Газпрому» Сергій Купріянов. Водночас, за його словами, Україна досі винна 792 мільйони доларів за блакитне паливо, імпортоване у серпні. Днями російський прем'єр Дмитро Медведев попередив про те, що в разі подальших затримок України з оплатою за газ Росія може почати відпускати його тільки за передоплатою, оскільки це передбачає контракт. Українські ж посадовці

говорять про те, що Україна щоденно зменшує обсяг боргу. Міністр палива, енергетики та угільної промисловості Едуард Ставицький відзвітував перед журналістами, що близько 20% серпневого боргу за газ Україна вже повернула.

Тим часом український уряд підтвердив свій курс на зменшення споживання російського блакитного палива, яке стає дедалі менш вигідним для економіки. Віце-прем'єр Юрій Бойко зауважив, що Україна не створюватиме нових боргів за російський газ, бо відтепер не купуватиме великих обсягів цього енергоносія, керуючись власними потребами. «Обсяги будуть незначними, і на це гроші у нас вистачить», — резюмував віце-прем'єр.

За попередніми підрахунками, цього року Україна вже купила в Росії трохи більше, ніж 20 мільярдів кубометрів газу, тобто менше, ніж видобула сама.

Досягти подальшого зменшення закупівель російських енергоносіїв можна, зокрема, і розвиваючи власний видобуток газу, зауважив, від-

кравючи засідання уряду, Прем'єр-міністр Микола Азаров. «Україна проводить значну роботу з нарощування видобутку вуглеводнів. Сьогодні ми розглянемо порядок відбору та затвердження нових інвестиційних проектів, якими передбачено нарощування видобутку нафти, природного газу, метану вугільних родовищ, сланцевого газу тощо, а також порядки здійснення контролю за виконанням таких інвестиційних проектів і визначення додаткових обсягів цієї сировини, — констатує прем'єр. — Це дозволить застосовувати податкові стимули для залучення інвестицій у нарощування видобування стратегічної сировини».

Водночас лідер парламентської фракції Партії регіонів Олександр Єфремов заявив, що отримав неофіційну інформацію про позов до Стокгольмського арбітражу, який нібито готує Росія проти України, за недобір газу, що за контрактом вона мала купувати цього року в півтора рази більше.

«Я не знаю, чи відповідає це дійсності, але така інформація до нас

за рахунок реверсу з Європи та збільшення видобутку власних ресурсів, тенденцію до чого ми вже бачимо. Росії невигідно подавати позов, бо тоді до суду звернуться як свідки представники країн, які вже вигралі суди з «Газпромом». Та й сама Україна отримає нагоду оскаржити невигідний її контракт», — пояснює Ю. Корольчук.

Інший енергетичний експерт Геннадій Рябцев не вважає затримку платежів за газ на 2-3 місяці чимось незвичайним в українсько-російських відносинах. «Виникнення боргів за газ — це наслідок особливих взаємин України з Росією. Тут газ є не товаром, а політичним аргументом. Газові відносини є неформальними, і це зручно для взаємних розрахунків у політичній площині. Розірвання угоди, яким лякають Україну, не відбудеться, бо нині вона більш вигідна «Газпрому», який втрачає прибутки, ніж Україні», — наголошує Геннадій Рябцев.

Він разом з іншими експертами стверджує, що про газовий борг за серпень у Кремлі могли згадати ще 7 вересня, але зробили це аж через два місяці — саме у зв'язку з рухом України до асоціації з ЄС...

<http://www.radiosvoboda.org/content/article/25161616.html>

(Закінчення. Поч. у № 45)

...Член військової ради генерал М. Рузький (1854-1918) приніс царю доповідь про обстановку в країні з порадою відмовитися від влади. Микола II спокійно вислухав і сказав, що не заперечує проти прийнятого рішення, але хотів би дізнатися думку генералів. Через півтори-дводи години всі воїни, включаючи начальника штабу Ставки генерала М. Алексєєва (1857-1918), який з березня до травня 1917 року був верховним головнокомандувачем, а в громадянську війну очолив білий рух, дали позитивну відповідь на відмову від престолу. І коли до «помазанника» прийшли представники Думи, ім не довелося переконувати царя. Він зняв з себе повноваження так само спокійно, безтурботно, як і прийняв їх.

Одним розреком пера Микола II відразу усунув двох Романових – себе і свого сина цесаревича Олексія. Тим самим підписав собі і родині смертний вирок. Водночас і вирок династії та Російської імперії. З тієї міті відкрився шлях на Голгофу, кінець був передбачуваний. Самодержець «всєї Русі» миттєво перетворився в громадянина Романова, полковника, «Ніколашку», «Миколу Кривавого», який і потрапив під домашній арешт.

Самодержавство можна було б утримати. Микола II зрікся престолу на користь брата Михайла Олександровича (1878-1918). Але той, генерал-лейтенант (з 1916 р.), великий князь не прийняв корону Російської імперії, тобто відмовився від абсолютної влади, тим самим також виніс собі смертний вирок. У лютому 1918 року його заарештували в Гатчині, вивезли в глибинку Росії – Перм і згодом розстріляли⁹. Через декілька днів зі Ставки Микола II повернувся у свій палац в Горках. Дружина Олександра Федорівна з криком кинулась зустрічати його. Усамітнившись у дитячій кімнаті, вони впали одне в одному в обійми. Сили покинули колишнього царя-батьушку. Схиливши голову на груди дружини, він заплакав, як дитя.

Падіння династії відбулосятихо, безкровно, без єдиного пострілу. Великий цар не чіплявся за владу, хоча повинен був тримати її в зализних руках. «На все воля Божья», – любив повторювати він. Свою роль в історії і своє значення в управлінні імперією Микола II так і не зрозумів. Тому що не мав сили волі, необхідної для правителя державного рангу.

Таким чином, на початку 1917 року влада в Росії «валається під ногами», і більшовики не забаріли її підніти.

Сатанізм –

проти «Божої волі»

Через чотири місяці В. І. Ленін з війовничим більшовицьким орденом стіпіть із Німеччини в Росію. Відразу презентує програму захоп-

лення влади, яка ввійшла в історію під назвою «квітневі тези». У них «вождь» вигукнув: «Вся влада – Советам!». І більшості це прийшлося до душі. Незважаючи на те, що на першому з'їзді Рад у червні 1917 року за Леніна стояло лише 10 відсотків, він сміливо заявив: для взяття влади «Есть така партія!».

Як щодо союзників, яких Росія виручала у війні і несла основний тягар кривавої м'ясорубки? І Англія, і Франція відмовили в притулку царської сім'ї. Їхні керманичі боялися народного гніву і революції у своїх країнах, кинули царя з сім'єю напризволяще. Ніхто з друзів і фаворитів царя не зробив рі-

штуки, яка ввійшла в історію під назвою «квітневі тези». У них «вождь» вигукнув: «Вся влада – Советам!». І більшості це прийшлося до душі. Незважаючи на те, що на першому з'їзді Рад у червні 1917 року за Леніна стояло лише 10 відсотків, він сміливо заявив: для взяття влади «Есть така партія!».

Коли все стихло, Юрівський, Войков і двоє латишів оглянули розстріляних, випустивши в них ще по декілька куль і пронизавши штиками. Войков розповідав, що це була страшна картина. Трупи лежали на підлозі в жахли-

ї колоді штиками, проте вона, як поранена левиця в агонії, кидалася з кутка в куток, шукаючи порятунку. Його не було, безжалісні хижаки загнали жертву в клітку. І лише коли вона впала на долівку, хлюпаючись у крові, нещасну кати добивали прикладами. Пізніше виявилось, що в неї був корсет із захищими золотими монетами та діамантами, що слугувало жінці бронежилетом.

Чи могли здійснити таку

ЗЛОЧИН №1 XX СТОЛІТТЯ

шучих кроків для його звільнення, хоча Микола II заслуговував подяки за добро. Це пізніше білий рух намагався об'єднатися і визволити приречене.

Англійський політик і державний діяч У. Л. Черчіль (1874-1965) вважав, що «в России до февраля 1917 года было только один по-настоящему выдающийся государственный деятель, работавший на победу в войне и процветание страны, – это император Николай II. Но он был просто предан...»¹⁰.

В ніч з 16 на 17 липня 1918 року в півдальному приміщенні Іпатіївського будинку в Екатеринбурзі здійснено жахливу акцію. Вночі туди прибув загін латишів, вірний наказам більшовиків. Царя і сім'ю – Олександру Федорівну, дітей – сина Олексія, дочек Ольгу, Марію, Тетяну та Анастасію, служницю запросили спуститися в підвальний підвал для фотозйомок перед евакуацією з міста.

У приміщені завдовжки 8 і завширшки 6 аршинів жертви відчули запах смерті. До царя підійшов Яків Юрівський (Янкель Хаймович) – член Уральської ради і холодно сказав: «Ваші родні хотели вас спасті, но это им не удалось. Мы вас сейчас убьем». Цар не встиг відповісти: «Что? Что?». В цю мить 12 револьверів вистрілили майже одночасно. Потім постріли лунали один за одним. Жертви попадали. Цесаревич Олексій – на останньому подиху, молодша княжна – ще жива. Юрівський кількома пострілами револьвера добив цесаревича. Кати штиками прикінчили Анастасію Миколаївну, яка кричала і відбивалася¹¹. (Батальйон білогвардійських добровольців на рятунок царя запізнився на сім днів)¹².

Найдовше страждала в цьому кошмарі служниця-фрейліна, яка завжди супроводжувала родину. По ній стріляли, за 150 кілометрів північніше Єкатеринбурга, в Алапаєвську, на околиці міста більшовики утримували інших членів родини Романових. Серед них – сини великого князя Костянтина – Іоанн та Ігор, великий князь Сергій Михайлович, 18-літній Володимир Палей, велика княгиня Єлизавета Федорівна, рідна сестра королівської сім'ї, ідентифікували їх та уроочисто перепоховали, з участю церковних ієрархів та найвіщих представників влади. Президент Росії Дмитро Медведев, відвідавши музеї жертв ГУЛАГу в Магадані у 2008 році, підтримав реабілітацію царської родини, зазначивши, що негативно ставиться до комуністичної Росії¹³.

вих позах, зі спотвореними жахливу, жорстоко акцію місцеві більшовики, зокрема Уральської ради, без згоди і вказівки зверху, як це намагалися показати верховоди режиму? Однозначно: ні!

Рішення про розстріл сім'ї Романових оформлено в стінах Єкатеринбурзької ради, але за наказом з Москви. З цього приводу Л. Троцький писав у «Щоденнику»: «Я прибув в Москву з фронта після падіння Єкатеринбурга. Разговарив со Свердловом, я спросив:

– А где царь?
– Конечно, – ответил он,
– расстреляли.
– А где семья?
– И семья с ним.
– Все? – спросил я.
– Все! – ответил Свердлов.

– А что? – он ждал моей реакции. Я ничего не отвётил.

– А кто решал? – спросил я.

– Мы здесь решали. Ильич считал, что нельзя оставлять нам их живого знаменитости, особенно в нынешних трудных условиях».

Коментуючи ці рішення, Троцький далі пише: «По существу, решение было не только целесообразным, но и необходимым...».

Безперечно, Ленін був не тільки ідейним натхненником, а й таємним організатором розстрілу, вказівним перстом жахливого вбивства царської родини, тобто замовником злочину № 1 XX століття. Головними виконавцями стали: Свердлов (Янкель Гаухман) – голова ВЦВК, Щая Голошкін (Фаррам Ісаак) – член президії Уральської ради, Белгородов (Янкель Вайсбарт) – голова Уральської ради, Яків Юрівський (Янкель Хаймович) – член Уральської ради, головний вбивця царської родини, Войков* (Вайнер Пинхус) – комісар продовольствів Уральської ради, Сафаров – заступник Янкеля Вайсбarta, колишній пасажир «запломбованого» вагона¹⁴.

Ритуальне вбивство царя і його родини здійснене темними силами, які свідомо обрали шлях, про який Господь сказав: «Ваш отець дъявол, и вы хотите исполнять похоти отца вашего. Он был человекоубийца от начала и не устоял в истине, ибо нет в нем истины. Тогда говорит он ложь, говорит свое, ибо он лжец и отец лжи»¹⁵.

За 150 кілометрів північніше Єкатеринбурга, в Алапаєв-

ську, на околиці міста більшовики утримували інших членів родини Романових. Серед них – сини великого князя Костянтина – Іоанн та Ігор, великий князь Сергій Михайлович, 18-літній Володимир Палей, велика княгиня Єлизавета Федорівна, рідна сестра королівської сім'ї, ідентифікували їх та уроочисто перепоховали, з участю церковних ієрархів та найвіщих представників влади. Президент Росії Дмитро Медведев, відвідавши музеї жертв ГУЛАГу в Магадані у 2008 році, підтримав реабілітацію царської родини, зазначивши, що негативно ставиться до комуністичної Росії¹³.

Исторія – стане явним...

В історії СРСР та КПРС

цей факт ретельно прихований. Лише за правління М. Горбачова, а потім після розвалу «імперії зла» став доступним для істориків. Російські краєзнавці, пошуковці встановили маршрути Голгофи та відшукали останки царської сім'ї, ідентифікували їх та уроочисто перепоховали, з участю церковних ієрархів та найвіщих представників влади. Президент Росії Дмитро Медведев, відвідавши музеї жертв ГУЛАГу в Магадані у 2008 році, підтримав реабілітацію царської родини, зазначивши, що негативно ставиться до комуністичної Росії¹³.

Написавши цей розділ, міг би поставити сумну крапку. Та для більшої переконливості «Хто є хто?» у світовій історії звернемось до методу порівняльності, який допомагає пізнати істину.

Так-от, варто пригадати визвольну революцію українського народу проти польських поневолювачів у XVII столітті під проводом Богдана Хмельницького. Боротьба українців за свободу і незалежність точилася протягом століть, жорстока й лютя. Такі поняття, як жалість, лояльність, миролюбність вітрями безконечних повстань і війн розвіювались, зникали з сердец і душ. Вибору не було, а лише: хто – кого? Польська шляхта ненавиділа українців, вважаючи їх холопами, бидлом, а ті зброяювались, організовувались у загони і під керівництвом своїх отаманів відповідали руйнівними, безкомпромісними повстаннями. До 1648 року їх вдавалося жорстоко придушувати. Ale Богдан Хмельницький зумів об'єднати розрізнені загони під визвольним прапором. Ряд переможних битв під Зборовом, Жовтими Водами і Пильвяцями принесли йому славу. Та ще більше визнання здобув не як полководець чи державотворець і дипломат, а як гуманіст. В одній із битв у полон до козаків потрапляє король. Дізнувшись про це, Хмельницький зумів об'єднати розрізнені загони під визвольним прапором. Ряд переможних битв під Зборовом, Жовтими Водами і Пильвяцями принесли йому славу. Та ще більше визнання здобув не як полководець чи державотворець і дипломат, а як гуманіст. В одній із битв у полон до козаків потрапляє король. Дізнувшись про це, Хмельницький зумів об'єднати розрізнені загони під визвольним прапором. Ряд переможних битв під Зборовом, Жовтими Водами і Пильвяцями принесли йому славу. Та ще більше визнання здобув не як полководець чи державотворець і дипломат, а як гуманіст. В одній із битв у полон до козаків потрапляє король. Дізнувшись про це, Хмельницький зумів об'єднати розрізнені загони під визвольним прапором. Ряд переможних битв під Зборовом, Жовтими Водами і Пильвяцями принесли йому славу. Та ще більше визнання здобув не як полководець чи державотворець і дипломат, а як гуманіст. В одній із битв у полон до козаків потрапляє король. Дізнувшись про це, Хмельницький зумів об'єднати розрізнені загони під визвольним прапором. Ряд переможних битв під Зборовом, Жовтими Водами і Пильвяцями принесли йому славу. Та ще більше визнання здобув не як полководець чи державотворець і дипломат, а як гуманіст. В одній із битв у полон до козаків потрапляє король. Дізнувшись про це, Хмельницький зумів об'єднати розрізнені загони під визвольним прапором. Ряд переможних битв під Зборовом, Жовтими Водами і Пильвяцями принесли йому славу. Та ще більше визнання здобув не як полководець чи державотворець і дипломат, а як гуманіст. В одній із битв у полон до козаків потрапляє король. Дізнувшися про це, Хмельницький зумів об'єднати розрізнені загони під визвольним прапором. Ряд переможних битв під Зборовом, Жовтими Водами і Пильвяцями принесли йому славу. Та ще більше визнання здобув не як полководець чи державотворець і дипломат, а як гуманіст. В одній із битв у полон до козаків потрапляє король. Дізнувшись про це, Хмельницький зумів об'єднати розрізнені загони під визвольним прапором. Ряд переможних битв під Зборовом, Жовтими Водами і Пильвяцями принесли йому славу. Та ще більше визнання здобув не як полководець чи державотворець і дипломат, а як гуманіст. В одній із битв у полон до козаків потрапляє король. Дізнувшись про це, Хмельницький зумів об'єднати розрізнені загони під визвольним прапором. Ряд переможних битв під Зборовом, Жовтими Водами і Пильвяцями принесли йому славу. Та ще більше визнання здобув не як полков

ФІЛЬМ «ХАЙТАРМА» У ЛЬВОВІ

Це перший і дуже вдалий фільм молодого режисера Ахтема Сейтаблаєва, і водночас це великий успіх усього кримськотатарського кінематографа. Презентація «Хайтарми» була окрасою тижня кримськотатарської культури, який проходив у Львові з 24 до 29 жовтня. Переглянув «Хайтарму» двічі — і щоразу з великим інтересом. Спочатку цікаво дивитися, тому що хочеш знати сюжет: чим усе закінчиться? А вдруге вже намагаєшся об'єктивіше оцінити роботу режисера та гру акторів. «Хайтарма» — це перенасичений кінематографічний розчин (так багато важливих деталей Ахтем Сейтаблаєв вмонтував у стрічку!), і я чомусь подумки постійно порівнював кримськотатарський фільм з давньою українською стрічкою — «Білій птах з чорною ознакою». Про ту роботу Юрія Ілленка також говорили, як про «перенасичений розчин». Я — не професійний кінематографіст, тому оцінював роботу через призму власного бачення.

Що таке цей фільм для Криму, для України? Це, безсумнівно, нова сторінка. По-перше, ми переконалися, що кримські татари можуть бути чудовими кіномитецями. По-друге, російськомовне населення Криму, можливо, вперше подивилося на депортацию кримських татар під дещо іншим кутом зору. Якщо національно свідомі українці (особливо із західно-українським корінням) і до того спічували корінному народу Криму, бо знали, що таке депортация, то нашадки відставних радянських генералів, адміралів, партійних працівників і колишніх «бєрієвських соколів», які осіли в Криму (і яких не так вже й мало), досі особливо не переймалися темою депортации. Тепер будуть. Приймі ті, хто подивився фільм.

Після перегляду фільму була зустріч у арт-кафе «Дзига». Ведучим був відомий журналіст Євген Глібовицький. Говорили і про сам фільм, і дещо ширше: про роль кримських татар у незалежній Україні.

Рефат Чубаров почав з того, що подякував усім, хто зібрався в кафе. Бо такі було досить пізно — майже десята година вечора! Потім йому довелося відповісти на головне запитання зустрічі:

— Важко відповісти повні-

стю і вчірепно... Як би не сказав, а повної відповіді не буде. Кримські татари повертаються. Повертаються на власну землю. Крапка. Якщо хотіть хоче туди додати кому, мовляв, на власні землі у складі незалежної України, то треба продовжити наші розмірковування про те, а як відповідальність України за ці землі? Я — один з тих людей, які у тому реченні ставлять кому... Більшість кримських татар її ставлять. І це не просто слова, це підтверджується справами.

Референдум 1991 року. На той час було лише 80 тисяч кримських татар у Криму, і саме їхні голоси дали можливість отримати 54% голосів за незалежну Україну. Але український політикум поки що не відповів кримським татарам таким чином, щоб вони могли сказати, що їхні очікування збулися...

Були й інші виступи. Зокрема, Ахтем Сейтаблаєв сказав, що після показу «Хайтарми» його народ зробив, нарешті, глибокий видих. Бо досі був стан якось... недомовленості. Львів'яни фільм хвалили. Думаю, гости з Криму запам'ятають теплі слова відомого львівського історика Ярослава Грица:

— «Хайтарма» — дуже добрий фільм. Майже досконалій. Тематикою він схожий

на багато українських фільмів. Але я не можу таких теплих слів сказати про жоден український фільм. Це абсолютно добре європейська культура! Нормальні європейські стандарти. А говорячи про роль кримських татар в Україні, історик наголосив, що кримські татари є найбільш європеїзованою частиною мусульманського світу. А вислів, що кримські татари є галичанами мусульманського світу, викликав неадекватне пожвавлення у залі.

Потім ведучий Євген Глібовицький напівжартома запитав у Рефата Чубарова: коли вже, нарешті, українці будуть вчити кримськотатарську? На що новий керівник Меджлісу сказав, що для Криму важливо, щоб спочатку всі кримські татари вивчили свою рідну мову. А стосовно вивчення кримськотатарської українцями АРК, то юридичні підстави для цього вже є. Це закон Ківалова-Колесніченка. Саме ті, широко розрекламовані, «Основи государства і языковой политики» створюють таку базу. «Я не знаю, де цей закон реалізований повною мірою», — сказав новий керівник Меджлісу. — В Криму він зовсім не реалізований. Бе якщо його виконувати, то відразу треба опікуватися ще двома мовами,

окрім російської. А кримська влада не хоче системно займатися підтримкою обох упосліджених у Криму мов — кримськотатарської і української. Тому не робить жодних кроків у цьому напрямку».

Звичайно, з точки зору українців це прикро. А що вже говорити про кримських татар, у яких немає запасу своєї Галичини чи Волині?

— Я сьогодні намагався в телевізійній передачі Остапа Дроздова сказати про необхідність постійного діалогу з владою, — зазначив Рефат Чубаров. — Ми хочемо відновити системний діалог з нею. Адже кримськотатарський національний рух ніколи не опускався до насильницьких дій, звідси й бажання діалогу. Але сама влада цього діалогу не хоче...

Звичайно, більшість присутніх слухали виступ Рефата Чубарова з неослабною увагою. В очах львів'ян читалося і співчуття, і бажання допомогти. Але серед відвідувачів кафе «Дзига» були й люди, які могли б постарати новообрannому голові Меджлісу чимало гострих запитань. Наприклад, чи усвідомлюють кримські татари, що добре результати дав більше саме зустрічний рух? Вже два десятирічя українці очікують від згуртованої і динамічної кримськотатарської громади хоча б часткового лобіювання українських проблем. Адже на зорі незалежності українці повністю відмовилися від таких логічних для будь-якої титульної нації кроків, як змінення своєї присутності у проблемному регіоні. Допомагаючи депортованим кримським татарам, українці могли б повернати і

своїх, розкиданих по світах, борців за волю України. Можна було б прийняти таку державну програму. І певна частина репресованих та їхніх нащадків могла б оселитися саме в Криму. Навіть зросійщені діти і внуки українських діячів відчували б свою належність до українського світу, та й відповідальність за збереження рідної мови і культури на теренах АРК. Вони, як ніхто, співчутали б кримським татарам... Однак цього держава чомусь не робила, чим прирекла кримське українство на хронічну слабкість. А чим можуть допомогти кримським татарам слабаки? На першій погляд, така ситуація є ніби й добре — з точки зору кримських татар. Адже в такому разі зростає їхня вага як союзників України. Але тут є і обернена сторона медалі. Крим, у якому титульна нація практично приречена на розинення й асиміляцію, ніколи не буде головним болем номер один для Києва. Чи варто викидати величезні кошти на те, що рано чи пізно буде втрачено? А ось якби українсько-кримськотатарський союз набув чітких обріїв, то вже сам український народ (а не влада) став би найнадійнішим стратегічним союзником кримських татар. До речі, фільм «Хайтарма» міг би добре попрацювати на справу нашого єднання. Але у ньому чомусь повністю відсутня українська лінія. Хоча є серед персонажів позитивний француз, багато позитивних росіян, дуже позитивний вірменин, а ось українців ніби й не існує на світі. Ніби хтось наклав на них табу... Хіба що серед бездушних енкаведистів зустрічаються українські прізвища. Отже, навіть у чудовому, майстерно зробленому фільмі, який дуже сподобався галичанам, проявилися не наймудріша настанова кримськотатарського руху: «Українців у Криму немає, ми замість них...». Ні, є українці, і вони ще довго будуть безпомилковим датчиком українсько-кримськотатарських стосунків.

Сергій ЛАЩЕНКО

На фото: виконавець ролі Амет-Хана Султана Ахтем Сейтаблаєв (праворуч) і С. Лашенко; гості з Криму і львівський історик Ярослав Грица; відвідувачі кафе «Дзига» не пошкодують, що прийшли на зустріч!

В КРИМУ ЗНЯЛИ КІНОЕПІЗОД АФГАНСЬКОЇ ВІЙНИ

Як відомо, наступний 2014 рік проголошений Роком учасників бойових дій на території інших держав. Відповідний Указ підписано Президентом України від 12.06.2013 № 329/2013.

Серед інших заходів до цієї дати приурочена зйомка кінофільму під робочою назвою «Трагедія Королівського батальйону», в якому розповідається про бойові дії на території Афганістану, а саме про бій, що відбувся у квітні 1984 року в Панджшерській ущелині. Тоді радянські солдати і офіцери, які слідували підмаршем, потрапили в організовану засідку моджахедів, що чисельно значно перевищували сили воянів-інтернаціоналістів, і, перебуваючи в оточенні, вступили з ними у запеклий бій. У результаті батальйон зазнав значних втрат. За різними оцінками загинуло від 57 до 87 бійців, серед них командир батальйону капітан Олександр Корольов. Цей бій увійшов до переліку найбільш кровопролитних боїв

Афганської війни.

Нешодівно неподалік від Сімферополя проходив знімальний процес, в якому активну участь взяли військові моряки окрім бригади берегової оборони національного військового флоту України. За словами режисера проекту Костянтина Ковригіна, в Криму знімалася реставрація бою між 1-им батальйоном 682-го мотострілецького полку 108-ої Невельської мотострілецької дивізії та загоном афганських моджахедів польового командира

Ахмада-Шаха Масуда. Він вважає справою своєї честі розповісти правду про події, що сталися 30 квітня 1984 року. Адже чимало дослідників подій Афганської війни впевнені, що це був найчорніший день тієї війни, бо засідка втрат в одному бою.

У перспективі знімальна група

вирушить до Афганістану. Саме там будуть відняті головні сцени картини з особами, які брали безпосередню участь у тій операції. Очікується, що фільм представлятиметься на суд глядачів у лютому 2014 року, коли відзначатиметься 25-та річниця завершення Афганської війни.

Владислав СЕЛЕЗНЬОВ, підполковник

УКРАЇНОМОВНИЙ АНШАГ

У Києві вперше показали українську версію художнього фільму режисера Віктора Іванова «За двома зайцями». Як повідомляє «Інтерфакс-Україна», прем'єра фільму відбулася в столичному кінотеатрі «Кіївська Русь» в рамках Міжнародного кінофестивалю «Молодість». Кінострічка зібрала повний зал, який вміщує 1,2 тис. осіб. Вхід на прем'єру був безкоштовним.

Глядачі побачили цифрову версію відреставрованого фільму з українською звуковою доріжкою і субтитрами англійською мовою.

Слід зазначити, що на радянських екранах популярний фільм-комедія «За двома зайцями» демонструвався тільки російською мовою, і про існування оригінальної української версії стрічки мало хто зівав. Тривалий час вона вважалася загубленою.

Проте нещодавно реставратори Національного центру імені Олександра Довженка знайшли в Маріупольському фільмофонді оригінальну фонограму кінокомедії, знятій на Київській кіностудії Олександра Довженка в 1961 році, українською мовою.

ЯН РУСТЕМ

На майстер-клас Яна (Йонаса) Рустема Тарас Шевченко потрапив у 1829 році і навчався до 1830-го. За браком архівних документів доволі важко встановити точно, скільки уроків Тарас відвідав. Дехто з дослідників стверджує, що шість, інші пишуть про десять. Але при цьому варто пам'ятати, що уроки малювання — так звані «майстер-класи» — відрізняються від звичайних академічних пар. Урок може бути розтягнутим у часі на декілька днів, місяців чи навіть років і складатися з кількох частин: теорії, практики, домашнього завдання. Таким чином, навіть 6-10 уроків — це не повний навчальний рік, але при найменні ніяк не менше одногодівного семестру.

На той час Йонас Рустем керував єдиною в місті художньою школою, байдорий та жавий, незважаючи на свої 70 років. Про нього серед вільненських мешканців ходило літовське прислів'я: «Ян Рустем має з густем», що українською означало «Ян Рустем має зі смаком». Серед відомих робіт художника є серія автопортретів і портретів товариша Адама Міцкевича, поета Томаша Зана (1796-1851), професора й ректора Вільненського університету Яна Снядецького (1756-1830), молодшого брата Яна, біолога і професора Анджея Снядецького (1768-1838), не-відомої жінки й начальника пошти Вільно, а також портрети поміщиків, університетських професорів, лікарів й інтелігенції міста.

Про своє навчання у відомого в усій Європі майстра живопису Яна Рустема Тарас Григорович пам'ятає все життя — це ми знаємо напевно. В його листі до польського історика та художника-аматора Броніслава Залеського (1820-1880), написаному в Новопетровському укріпленні 10 лютого 1855 року, є такий уривок: «Ти спрашиваєш меня, можна ли тебе взяти кисть и палиtronу. На это мне отвечать тебе и советовать довольно трудно, потому что я давно не видал твоих рисунков. И теперь я могу

тебе сказать только, что говоривал когда-то ученикам своим старик Рустем, профессор рисования при бывшем Виленском университете: «Шесть лет рисуй и шесть месяцев малюй и будешь мастером». И я нахожу совет его весьма основательным. Вообще, нехорошо прежде времени приниматься за краски. Первое условие живописи — рисунок и круглота, второе — колорит. Не утвердившися в рисунке, браться за краски — это все равно, что отыскивать ночью дорогу» (Шевченко Т. ПЗТ у 12-ти т. — Т. — 6. — К., 2003. — С. 87-88).

Що ж то був за чоловік і якого рівня майстер своєї справи, якщо його поради згадував Шевченко й через двадцять п'ять років після навчання в нього?

Про Яна Рустема написано чимало. Той самий мовознавець і перекладач Анатолій Непокупний детально описав у своєму творі «У Вільні, городі преславні...» життя-буття славного вільненського майстра пензля. Однак творча доля Яна і його стосунки з «козачком» Тарасом вивчені ще не до кінця. Ймовірно, ще не всі документи віднайдені й проаналізовані, бо насправді в наукових розвідках наводяться доволі суперечливі відомості.

Одним із найбільш дискусійних питань є походження Яна Рустема. Так, зокрема, А. Непокупний пише: «Рустем (1762-21.VI.1835), якого в офіційних документах називали Іваном Францовичем, був сином, за однією версією, вірменина, за другою — турка, за третьою — грека та француженки» (Непокупний А. Балтійські зорі Тараса // У Вільні, городі преславнім. — К., 1985. — С. 259). Однак найвірогідніше, і це підтверджують українські дослідники, Ян по батькові був вірменином.

Цікава думка про Рустема дослідника історії культури Литви, автора тритомної монографії про Віленський університет Юзефа Белінського (1848-1926): «Рустем був професором рисунка, й саме як такий став екстраординарним професором. Жоден з тих, чиї свідчення були наведені, не згадує, коли він став професором з живопису» (Там само).

Отже, народився Рустем у Константинополі в родині вірменського купця на ім'я Францишек. Із раннього дитинства втратив батьків і, будучи сиротою, потрапив у рабство. В десятирічному віці хлопчика викупив із неволі польський генерал і меценат Адам Чарторийський (1770-1861), що першим помітив у юнака надзвичайні здібності до малювання. Це той князь Чарторийський, який був близьким дядьком царя Олександра I й міністром закордонних справ Російської імперії (1804-1806), а під час польського повстання 1830-1831 років очолював тимчасовий повстанський уряд, що намагався відновити Польщу в старих кордонах. У 1774 році Чарторийський виїхав із Константинополя до Львова вивізти дуди малого Яна.

Фахову мистецьку освіту Ян Рустем здобув у придворного художника короля Польщі Марчело Бачареллі (1731-1818). Величезну роль у його формуванні відіграв також француз Жан П'єр Норб-

лен де ла Гурден (1745-1830), який працював у будинку Чарторийських. Від Бачареллі Рустем усипадкував пристрасне захоплення мистецтвом Рембрандта, що вплинуло в майбутньому на всю його творчу діяльність і систему викладання живопису.

Здобувши освіту, Рустем працював художником у Берліні й Варшаві, а в 1798 році отримав престижну пропозицію викладати у Вільненському університеті. Тут свою кар'єру він розпочав як ад'юнкт — помічник професора Франциска Смуглевича, керівника факультету малюнка й живопису, організованого 1797 року. Саме Смуглевич зробив Вільненський університет (пізніше — Вільненську художню школу) основним художнім центром Литви. Після смерті Смуглевича (1807) Рустем у 1811 році став професором і завідувачем кафедри «витончених мистецтв», яку реорганізував і керував упродовж 25 років.

В університеті Ян Рустем удосконалив програму навчання, запровадив «рисунок оголеної натури», з 1820 року регулярно організовував виставки студентських робіт. До речі, це був перший досвід проведення художніх виставок у Литві. Ян проявляв свій талант у різних галузях мистецтва: працював театральним художником, режисером «живих картин», писав міфологічні й релігійні композиції, жанрові сцени в дусі раннього романтизму («Турок з конем», «Бабуся і внучка»), портрети поміщиків, університетських професорів, лікарів й інтелігенції міста, пейзажі, акварелі й малюнки з міського й сільського життя з використанням різної техніки живопису.

Саме у Вільно Рустем досяг творчих успіхів і вершини слави: був удостоєний звання академіка мистецтв, отримав орден святої Ганни II ступеня. Про нього навіть була складена в народі приказка: «Ян Рустем має з густем», що означало: «Ян Рустем має зі смаком». До сьогодні місто зберігає пам'ять про нього як про одного з найталановитіших художників тієї епохи: близько десяти картин і три автопортрети Рустема знаходяться в Литовському художньому музеї Вільноса.

Професор Рустем був педагогом від Бога, любив і піклувався, допомагав бідним студентам отримувати стипендії й сам забезпечував фінансову підтримку. Серед його вихованців стали відомими художниками Казимир Бахматович (1808-1837), Валентин Ванькович (1800-1842), Ян Дамель (1780-1840), Юзеф Озембловський (1805-1878), Юзеф Олешкевич (1777-1830), Наполеон Орда (1807-1883) та інші. До найбільш обдарованих учнів Рустема відносяться і Канута Руслецького (1800-1860) — польського художника, який творив у Вільно похованій на міському Бернардинському кладовищі.

Тепер спробуємо з'ясувати, чому саме міг навчитися юний Тарас у майстерні Яна Рустема. Київсь-

Ян Рустем. Автопортрет

кий мистецтвознавець Валентина Рубан пише про організацію навчального процесу у Вільненському університеті так: «Тут справа була налагоджена таким чином, що університетська програма повністю забезпечувала підготовку мистецьких сил, які складали оновлене ядро у розвитку художньої культури тодішньої Литви. Отже, не дивно, що Вільненський університет, який відіграв значну роль у мистецькому житті, був забезпечений викладачами високого професійного рівня й справляв досить помітний вплив на художній процес» (Рубан В. Український портретний живопис першої половини XIX ст. — К., 1984. — С. 191).

В університеті були створені кафедри архітектури (з 1773 року), живопису й рисунка (з 1797 року), скульптури (з 1803 року) й гравюри (з 1805 року). Три останні належали до гуманітарного факультету літератури, словесності й красних мистецтв, що дозволяло забезпечити високий рівень викладання, в тому числі загальноосвітніх дисциплін (естетики, історії мистецтв, історії літератури, філософії та іноземних мов). Університетські мистецькі кафедри готовили вчителів рисунка, а найбільш обдарованім випускникам присуджували звання «художник».

Лекції з естетики читали Є. Словачкій і Л. Боровський. Кафедру живопису й рисунка спочатку очолювали основоположники літовської національної школи Франциск Смуглевич (1745-1807); а згодом — Ян Рустем. Кафедрою скульптури з 1803 року керував Алан де Брюн (1737-1811), а впродовж 1811-1832 років — Конч Ельськис (1782-1867); кафедру гравюр очолювали І. Вейс (з 1805 року), І. Саундерс (з 1810-1821 роках), Ф. Леман (з 1822 року).

Коротко охарактеризуємо також художню колекцію Вільненського університету, яку 1829 року, нам хочеться вірити, частково бачив у майстерні Яна Рустема юний малляр із України Тарас Шевченко. У кабінетах живопису, скульптури та гравірувально-го мистецтва зберігалися репродукційні гравюри з полотен Рафаеля, Мікеланджело, Тиціана, Тінторетто, Рубенса, Тенірса, Остаде, Воувермана, Каррачі, Сальватора Рози, Пуссенена, Гверчіно, Гвідо Рені; оригінальні гравюри, офорти, естампи Альберта

Дюєра, Луки Лейденського, Корта Корнеліуса, Генріха Гольціуса, учнів Рубенса Востермана та Пауля Понціуса, Маркантоніо Раймонді, Кристофоро Робетта; Федеріко Бароччі, Антоніо Фантуцці з Тренто, Стефано делла Белла, Джованні Франческо Грімальді, Франческо Бартолоцці, Робера Нантейля, Жана Жозефа Балешу, Антуана Массона, Жерара Еделінка, П'єра Сімона, Клода Лорренна, Ізраїла Сільвестра, Жака Калло, Шарля Ле Брена, Георга Вілле, Жака Леба, Жиля Демарто, Вільяма Вулле, Річарда Ірлома, Джона Бойделя, Джона Кейза Шервіна, Роберта Стенджа, Миколи Уткіна, Ігнатія Себастияна Клаубера, Миколи Яковича Колпакова. Тут зберігалося також безліч скульптур, гіпсових фігур, гіпсових бюстів, найвідомішими з яких були Венера Медіцейська, Лаокоон та інші.

Вихованці Рустема, в тому числі й Тарас Шевченко, навчалися виготовляти популярні картини, зроблені технікою літографії. Це такий спосіб художнього виготовлення гравюри, коли фарба під тиском переноситься з плоскої друкарської

Т. Шевченко. Жіноча голівка. Копія з літографії, яку шістнадцятирічний Тарас виконав у майстерні Я. Рустема 1830 року

кої форми на папір. При застосуванні літографії на кам'яній або металевій пластині створюється візерунок літографським олівцем чи літографською тушшю. Жирні місця, скажімо малюнок на камені, не зможуться фарбою, й він стає білим тлом.

Вуличні букіністи продавали ці літографії перехожим на вулицях Вільно. Спочатку такі малюнки були для хлопця з далекого українського села в дивину. В майстерні ж Рустема Тарас навчився виготовляти їх сам. Пізніше, під час перебування в Академії мистецтв, здобуті знання з техніки літографії дуже здобулися Шевченкові в справі оформлення книжкових видань.

Мистецтвознавці дово-дять, що в обох художників було багато схожого в техніці малювання, обое віддавали перевагу графіці, в обох переважав портрет, також вони виконували й складні пейзажі. Це — унікальна й щаслива доля, що на початку творчого життя Тарас Шевченко зустрів на своєму шляху професійного майстра пензля — Яна Рустема.

Віктор ЖАДЬКО,
письменник і публіцист,
номінант на здобуття
Національної премії
ім. Т. Шевченка
Фото автора

Меморіальна дошка при вході до Вільнюського університету, де навчався живопису у Я. Рустема п'ятнадцятирічний Т. Шевченко

КНИГА, ВЛАДА

Ми живемо з мрією про чудеса і думаємо, що знайти їх можна далеко за морями-okeанами. А вони можуть бути зовсім близько, поряд, варто тільки взяти в руки чудово ілюстровану книжку «Казка про золоту крапельку» одного з нових на книжковому ринку України видавництва під назвою «12», і краплинка добра прийде в ваш дім. А якщо дотримуватися принципу «Живи читаючи», то і множитися йому від кількості прочитаних книг, перетворюючись у знання, що дають практичні вміння, професію та її продукт з усіма випливаючими економіко-фінансовими результатами і духовними цінностями.

Про цей ланцюжок і шлях людини від першої тоненької

дитячої книжечки, де мало тексту і багато яскравих малюнків, до підручників і товстих серйозних наукових видань мені думалося, коли я проходила від одного презентаційного стенду до іншого з викладеними рядами нових, з ароматом свіжої фарби книг майже тридцять видавництв з України, Криму та Росії на I Кримському міжнародному книжковому форумі, що з 7 до 10 листопада відбувся в курортному комплексі «Золотий колос» в Алушті. Він організований і проведений Республіканським комітетом АРК з інформації при підтримці Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Української асоціації видавництв і книгорозповсюджувачів.

ПІВОСТРІВ СКАРБІВ ДЛЯ ЧИТАННЯ

На форум приїхали автори і видавці, представники книгорогових організацій, бібліотек, вищих навчальних закладів, у тому числі українські письменники Андрій Курков і Богдан Коломійчук (Київ), Платон Беседін (Севастополь), відома російська письменниця, автор авантюрних детективів Тетяна Полякова, дитячі поети з Криму Лідія Огурцова та Юрій Поляков.

Проведенням цього форуму в рамках підписаного в червні минулого року Президентом України Віктором Януковичем Указу про надання державної підтримки книgovидавцям і популяризації читання в Україні Крим підтверджує свій статус авторитетного майданчика для міжнародних самітів, конференцій, — сказав, звертаючись до учасників і гостей свята книги, Постійний Представник Президента України в АРК Віктор Плакіда. — Ми сподіваемся, що форум стане традиційним місцем зустрічі провідних літераторів, видавців і поліграфістів, книзі буде повернуто за служену увагу читачів, а наші державі — імідж найбільш читаючої в світі, якою вона була в недалекому минулому.

Презентації представниками видавництв своєї продукції перетворилася в парад друку з таким яскравим феєрверком кольорових обкладинок, від якого в дітей загорялися очі, а перелік видань для дорослих включав десятки найменувань художньої і наукової літератури різного формату від мініатюрних кишенькових до коштовно оформленіх подарункових книг, універсальні довідні-

ки, карти, календарі, випущені в Києві, Москві, Сімферополі, Харкові, Луганську та інших містах. Сімферопольська друкарня «Тавріда», наприклад, зберігаючи старі традиції та освоївши нові технології, всю продукцію випускає лише з екологічно чистої сировини, застосовує індивідуальний підхід до кожного клієнта, гнучкі умови оплати і прийнятні строки виготовлення книг високої якості. Її девіз: «Ми наповнюємо життя барвами».

— Я — кримчанин, 28 років працую в освіті, а подивився на вітрини з виданнями про Крим і зрозумів, що нічого не знаю про нього, — сказав голова Постійної комісії Верховної Ради АРК з освіти, науки, у справах молоді та спорту Валерій Косарев. — Читати! Це головний висновок, який я зробив для себе на форумі.

А представники журналу «Полуостров сокровищ» з приемністю повідомили, що кого б вони не запитали на виставці про своє видання, всі його добре знають і отримують з нього багато цікавої і корисної інформації. Це єдиний в Україні успішний регіональний журнал.

МОСТИ СПІВРОБІТНИЦТВА

Яким би досконалим митецьким витвором не була книга, які б цінні згустки знань не були в ній акумульовані, вона є ще й предметом продажу, а отже, залежить від усіх впливів ринкових механізмів, кон'юнктури попиту і пропозицій, ціні і реклами. Як поєднати ці фінансові розрахунки з необхідністю читання як інструментом засвоєння з дитячих років знань, фор-

мування свідомості, інтелектуального та культурного обличчя людини? Про це на конференції «Книга, влада і медіа» за участі представників регіональних органів влади, видавничого бізнесу та засобів масової інформації говорили:

Олександр Афонін, президент Української асоціації видавців і книгорозповсюджувачів: — До 1991 року опіку над книгою у зв'язку з її високою місцею в суспільстві здійснювала держава. Однак з переходом на ринкові засади господарювання вона почала більше працювати з матеріальними ресурсами, а книгу було відпущено у вільне плавання. І через двадцять років неутрочання з'ясовується, що книgovидавництво в Україні скоротилося до таких мізерних тиражів і катастрофічних показників читання книг, що Європі, до асоціації з якою ми готуємося, нам робить нічого.

Не хлібом єдиним живе людина. І створювати розумного, професійного фахівця — також завдання книги. Скільки в нас раніше видалося об'ємних літературно-художніх журналів! Багато. З радістю вітаю вихід трьох номерів журналу «Крим» Кримської республіканської організації Національної спілки письменників України. Кожен з них я прочитав від першої до останньої сторінки. Однак це крихи, краяля в морі. Нам сьогодні необхідно об'єднати зусилля, щоб повернути книгу в суспільство.

Тетяна Демченко, начальник відділу видавничої діяльності, книгорозповсюдження та виставок Державного комітету телебачення і радіомов-

лення України: — Згідно з Указом Президента України ми розробили програму, яка повинна стати важливим важелем у нарошенуванні найменувань і тиражів української книги. Нині вона передбуває на узгодженні в Міністерствах фінансів та економіки. Про конкретні цифри державної підтримки говорить ще рано. Відомо лише, що із запропонованих нами 16 пунктів залишено 9. Однозначно підтримується читання як поняття, а про випуск книг та їхню рекламу повинна побрати самі видавництва. Якщо інформація про книгу засувчиться на телебаченні та радіо, публікуватиметься в пресі, то і становлення до неї буде змінюватися на краще. А ми, як владні структури, повинні усунути всі гальма, що заважають у цій роботі.

Альона Плакіда, міністр культури Автономної Республіки Крим: — Книга є і буде завжди в суспільстві, незважаючи на прихід у культуру та бібліотечну справу нових сучасних цифрових технологій. Одного разу під час проведення заходу в бібліотеці зникло світло. Погасли без електричного струму екрани моніторів, однак ми не розійшлися, а продовжили розмову про основний предмет роботи бібліотекарів — книги.

Стратегією розвитку Криму передбачено вдосконалення мережі та модернізацію бібліотечних закладів з метою не лише популяризації читання, а й надання абонентам і відвідувачам для користування всіх джерел інформації на паперових та електронних носіях. Нам вдалося за останні роки створити біль-

ше п'ятдесяти Інтернет-центрів, розробити свої сайти і набути віддалених користувачів інформації та оцифрування книг.

Культуру читання допомагають розвивати конкурси читців поезії, поставлені за книгами спектаклі, а організація письменницьких десантів у районі півострова дає можливість дітям уперше в своєму житті зустрітися з літераторами, почути в їхньому виконанні авторські вірші і самим продемонструвати перед ними своє вміння їх декламувати.

Костянтин Антипов, ректор Московського державного університету друку ім. Івана Федорова: — Книга повинна бути обов'язково збережена як основний інструмент соціалізації людини і дитини. Однак аналіз помилок, допущених в останні десятиріччя в книgovидавництві, змушує мене зробити репліку про настання епохи «цифрової історії». Проблему читання ми підмінили проблемою доступу до книг в Інтернеті, не забезпечивши їхнім творцям захисту авторських прав. Недобросовісне копіювання в електронному полі позбавляє авторів отримувати за свій труд оплату, а без цього контенту вони йдуть з книжкового ринку. І до того часу, поки держава і в Росії, і в Україні не візьме на себе функції боротьби з піратством у виданні книг, як і в музиці, ситуацію нам не нормалізувати.

Микола Кузьмін, генеральний директор Всеукраїнського інформаційно-культурного центру: — Шо таке книга? З точки зору інформації це — стратегічний ресурс. Книги живуть роками, отже, і ступінь їхнього впливу на людей глибший від щоденного потоку новин. Вони стають частиною їхнього внутріш-

нього світу, можуть впливати на майбутнє країни та її потенціал. Для Криму з його полікультурним складом населення є важливою проблемою міжнародних відносин, і перекладна література може допомогти людям різних національностей зrozуміти культуру, почути інших народів. Кажуть, скільки ти знаєш мов, стільки ти — людина. Нами напрацюваний досвід у виданні двомовних книг. Крим завжди був місцем, яке приваблювало письменників. Тут творили Пушкін, Міцкевич, Леся Українка, Чехов. І щоб цей процес тривав і далі, книжковий форум з його інтелектуальним ресурсом може стати ефективним інструментом для просування іміджу нашої країни в світі, який поки що забезпечується на міжнародній арені в основному футbolістами. А це — однобокий підхід.

Усвідомлене життя людини розпочинається тоді, коли вона прочитає свою першу книжку. Це відбувається в ранньому дитинстві, і в Харкові ряд видавництв, зокрема «Ранок», взяв шефство над дитячими будинками. З ініціативи місцевих жителів проводяться акції «Подаруй книгу». Нині тут завершується видавничі роботи над випуском книги-розмальовки «Дива Слобожанщини», яку 19 грудня, в день Святого Миколая, буде подаровано всім учням першого та другого класів області. Для популяризації читання практикуються візити книжкових магазинів у місцевості, де вони відсутні, а за програмою соціально значущої літератури нещодавно був виданий альманах про бої на території області в роки Великої Вітчизняної війни з фотознімками її учасників-харків'ян. Це своєрідна невелика військова енциклопедія.

I МЕДІА

135 найменувань книг різної тематики привезли на кримський форум представники Волинської обласної державної адміністрації. Серед них багато історичних, у тому числі історії написання Переоспиницького Євангелія, на якому присягають Президенти України в день інавгурації, видана до його 450-річчя. Тут п'ятий рік поспіль реалізується регіональна програма підтримки видання книг місцевих авторів. Торік, наприклад, на виділені владою 75 тисяч гривень було випущено 35 книг загальним тиражем понад 50 тисяч примірників, які поповнили фонди бібліотек області.

— У нас немає проблем з виданням книги, а от як донести її до читача! — сказав мені керівник одного з волинських видавництв під назвою «Ключ» Дмитро Головенко.

З цією метою тут здійснюється інформаційний супровід видавничих новинок у медіа, зокрема, в передачах «Мистецька крамниця» і «Діалоги» Волинської обласної телерадіокомпанії, в яких беруть участь школярі та студенти. В ефірі радіо «FM» ззвучить анотація про них для водіїв і пасажирів у дорозі. А волинські першокурсники вищих навчальних закладів кожного року отримують по книзі в подарунок за програму «Я — дитина України».

Коли перед екраном сідає дивитися програми Державної телерадіокомпанії «Крим» юні глядачі, у багатьох передачах як приз її учасникам вручається книга чи квиток у театр.

— Таким способом ми можемо популяризувати книги по телебаченню, — говорить головний редактор творчого об'єднання авторських програм ДТРК «Крим» Володимир Іжболдін, — бо на них, як і на будь-який інший товар, поширяється закон про рекламу.

Автори книг — поети і прозаїки бувають частими гостями в передачах «Галерея мистецтв», «Тема дня», у випусках новин, підкresлюючи, що всім країнам у собі ми зобов'язані книгам. Вони дають фору будь-кому на стояні уперед.

Учасники форуму називали три більші точки, які держава повинна сьогодні лікувати, щоб створити захищений і водночас відкритий національний книжковий ринок. По-перше, бібліотеки як основні зберігачі книжкових фондів не відповідають європейським стандартам; по-друге, кількість книжкових журналів, що закриваються, більша від щойно відкритих; потрете, у пропаганді читання літераторами потрібно передбачити оплату їхнього проїзду у віддалені регіони країни, як це, пряміром, роблять уряди країн Європи.

ПЕРЛНА ВИРОСТАЄ З ПІЩИНКИ

Порівняно з європейськими показниками в Україні дуже мало витрачається коштів на видання книг за державний рахунок. Наприклад, у найбільш сприятливому в фінансовому відношенні 2008 році цей показник склав 2,5 відсотка від їхньої загальної кількості, тоді як навіть у найбідніших країнах Європи він не опускається нижче 15-ти. У минулому 2012 році випущено за державним фінансуванням книги на двадцять мільйонів гривень, у нинішньому — на десять мільйонів.

Деякі найнеобхідніші дітям книги беруться забезпечувати спонсори. Так, завдяки їм серія «Шкільна бібліотека» з художніми творами за учнівськими програмами від першого до випускного класу

надійшла по одному комплекту безкоштовно в усі загальноосвітні заклади країни. А на благодійну акцію «Книги, які нас виховали» на I Міжнародному книжковому форумі в Алушті однією з перших в її фонду було передано книгу письменника Андрія Куркового з його автографом.

— Я вперше приїхав у Крим у п'ятирічному віці і в перший же день загубився в Євпаторії, — розповів він. — Мілійша мене знайшла і повернула батькам. Сьогодні я хотів би дорослим загубитися на півострові літературних музеїв, в якого є всі піdstави стати півостровом живої літератури. Читайте, і ви проживете набагато довше і цікавіше, ніж не читаючи. Це мое власне життєве спостереження.

А на думку письменниці Тетяни Полякової, проведених подібних форумів дуже корисна для всіх, хто пов'язаний з книгодрукуванням і книгорозповсюдженням:

— Коли створюються такі майданчики для спілкування видавців, власників торгових мереж, бібліотекарів, журналістів, ефект буде обов'язково. Крім того, що кожен виносить свій власний продукт на суд читача, це прекрасна можливість знайти нові шляхи співробітництва і зрозуміти, чим же допомогти друкованій книзі не втратити, а навіть розширити аудиторію.

Тетяна Полякова написала 74 іронічні романі, які розійшлися загальним тиражем понад 25,5 мільйона примірників. За окремими з них знято фільми «Тонка штучка» і «Черта с два», серіали «Как бы не так» і «Строптивая мишен», однак в жодному з сюжетів її персонажі не були в Криму. Після нинішніх зустрічей у рамках форуму з читачами в Сімферополі, Алушті та Ялті письменниця не виключає, що в її наступних книгах, планку яких кількісно вона підняла собі до ста, дуже навіть ймовірно може з'явитися кримська сюжетна лінія.

В окремий простір з ігровим майданчиком була виділена на форумі дитяча книга. Для юніх читачів відбулася презентація новинок дитячої літератури, мультimedійного продукту «Жива книга», проведено майстер-класи з малювання і ліплення та виставку-інсталяцію за книгами дитячого поета Володимира Орлова.

За словами видавців, форум був масштабним. У декого з них привезені матеріали закінчилися вже першого дня, хоч розраховували їх на два дні. Але вони і не ставили перед собою мету продати якомога більше книг. Хотілось просто поспілкуватися з цікавими людьми, обговорити можливості та перспективи співробітництва.

Для появи перлинини в мушлі потрібно, щоб там була піщинка. Такою піщинкою для всіх нає є книга. І не читати її, за словами американського письменника Рея Бредбері, — це ще більший злочин, ніж спалити. Форум зробив крок до повернення книги в суспільство, сприяння розвитку українського книговидання, відродження культури читання за допомогою регіональних органів влади.

— Крим першим в Україні проявив таку ініціативу. І ми сподіваємося, що в цього старту буде продовження в липні наступного 2014 року, — сказав голова Республіканського комітету АРК з інформації Вадим Волченко.

— А в основі нашого життя завжди буде людина зі своїми знаннями і майстерністю.

Валентина НАСТИНА

ЧИТАЙМО І ПЕРЕЧИТУЙМО КОБЗАРЯ!

Ніл ГЛЕВІЧ,
лауреат Державної премії
Білорусі імені Янки Купали

Коли б якася добра людина, сповнена бажання стати ще кращою людиною, звернулася до мене з проханням: «Які три-чотири книги білоруської поезії ви порадите мені перш за все прочитати?» — я, не задумуючись, відповів би: «Читайте «Шляхом життя» і «Спадщину» Купали, «Нову землю» Коласа, «Вінок» Богдановича, «Материнський дар» Гаруна... Читайте і перечитуйте! Це велики художні відкриття національного генія, неперевершено уособлення творчого духу народу на переломі його історичної долі... Окрім названих, — сказав би я добрій людині, — обов'язково — чуєте? — обов'язково! — читайте і перечитуйте сьогодні поезію Кобзаря...». «Кобзаря? — почую я у відповідь здивування. — Але хіба Кобзар.. належить до білоруської літератури?..». «Кобзар, — відповів я, — найбільший з великих синів українського народу, найгентильніший з усіх народних поетів, яких подарувало світові слов'янство. Адже ж він — безсмертний поет України, найвеличніша й найяскравіша зірка на її поетичному небосхилі. Але належить він усім — усьому людству, в тому числі — і нам, білорусам. Читайте його, будь ласка. Читайте і перечитуйте!..».

Таку дав би я пораду добрій людині. І коли б розговорилися — напевно, пояснив би, чому. Чому особливо важливо звернутися в наші дні до поезії великого Кобзаря.

Тому, що його слово — вічно живе. Слово, народжене у великому, людяному, чесному серці. У серці, тисячі разів зраненому кривдалими, яких він зазнав сам і його зневідомих народ, у серці, до краю збліділім від страждань і горя, змordованім і розбитим у безконечних поєдинках з неправдою і несправедливістю, з усякою мерзотністю і вульгарністю. Погортемо його щоденник — цей рідкісної зображенії силі людського документ. «Десять років неволі, дружемій єдиний, скalічили, вбили і вірують, і надію... Десять років! Вимовити страшно! А вітерпіти!..»

Це — про себе, про свою власну долю, — долю великого святомученіка XIX століття. Та незрівнянно більше він говорить про муки-страхідня безправних і з nedolennих братів своїх, про горення долю пригніченого, змушеного народу.

«Друзі мої, щирі мої! Пишіть, подайте голос за що бідну, брудну, опаскуджену чернь! За цього зневаженого безсловесного смерда!»

Такий страшний своєю правдивістю голос, такий крик болю, крик на всю Батьківщину і на весь більш світ розвався із з його кожного поетичного рядка. Долучення до поезії Кобзаря — це долучення до вічного духу боротьби проти деспотизму і тиранії.

...Добра не жди,
Не жди сподіваної волі —
Вона заснула: цар Микола
Її прислав. А щоб збудити
Хиренну волю, треба миром,
Громадою обух стати,
Ta добре вигострить сокири,
Ta її заходить вже будить!..

Так, це він, Кобзар — у своїй, можливо, найновітнішій, найхарактернішій історії. Один з найніжніших у світовій літературі поетів, він був і одним з найбезстрашніших в історії людства

борців проти тиранії, і одним з найнещадніших моральних суддів, — коли треба було вершити справедливий суд над злом.

Долучення до поезії Кобзаря — це долучення до тієї внутрішньої свободи, без якої поезії — в прямому сенсі слова — не буває; долучення до свободи безоглядної, беззастережної і не перестрахованої; долучення до сміливості і мужності говорити правду. Саме про це і тільки про це просить свою «долю-порадонку» музу поет:

*Моя порадонко свята!
Моя ти доле молодая!
Не покидай мене. Вночі,
I вдень, i ввечері, i рано
Витай зо мною i учі,
Учи неможними устами
Сказати правду.*

Долучення до поезії Кобзаря — це долучення до великої, безмежної і непереможної любові і до такої ж безмежної, нищівної зневаги. Любов'ю була його рідна маті Україна, її геройче минуле, її добрі, прості люди, її чудові краєвиди і чарівні пісні... А зневагу пробуджували в ньому «кориди діти» Батьківщини — безвольні і покірливі, позбавлені почуття людської і національної гідності, христоподавці.

*Люде, люде!
За шмат гнилої ковбаси
У вас хоч матір попроси,
To oddасте.*

Долучення до поезії Кобзаря — це долучення до високої, одвічної і невмирішої мрії людей про щастя, про мир і злагоду, про братолюбство на планеті. У вірші «Молитва» великий поет-гуманіст звертається до Всешильного з таким проханням:

*Злоначинающих спини,
У пута кутії не куй,
В склепи глибоки не муруй.
А доброзиждущим рукам
I покажи, i поможи,
Святу силу ниспоши.
А чистих серцем? Коло їх
Постави ангели свої
I чистому iх собіоди.
А всім нам вкупу на землі
Єдиномисліє подай
I братолюбіе поши.*

Братолюбство — ось про що його і перша, й остання думка, його і перший, і останній клопіт! Люди приходять на світ, щоб жити братами, побратись, і тричі прокляття тим, хто їх робить ворогами!..

Долучення до поезії Кобзаря — це долучення до великих, найплодотворніших, найкитездатніших і життєдайних традицій вітчизняної літератури, в основі яких — правдивість, народність, демократизм.

Долучення до поезії Кобзаря — це долучення... Але — спінімося! Хіба можливо перелічити або проілюструвати все, чим жило серце такого поета, що увібрало і тайт в собі його слово? Той, хто поставив би перед собою таку мету, — поставив би перед собою завдання непосильне.

А головне — навіщо робити це за читача? Нехай читач сам візьме з полиці книгу і свое відкриття Кобзаря почне самостійно. Відкриття, в якого є початок, але ніколи — скільки не читай і не перечитуй — не буде кінця.

Переклад з білоруської
Данила КОНОНЕНКА

УКРАЇНА: 3 ГЛІБИН ТИСЯЧОЛІТЬ

Віктор Стус. Помста атлантів. Стріла для мудреця. — Мелітополь, 2012

Віктор Стус. Арійський Спас. — Сімферополь, 2013

Популярність творів історичної тематики в усі часи була незапереченою. Нинішній прискіпливий читач, поінформований, як ніколи, про нашу давнію і новітню минувшину, шукає в таких творах з деяким скептицизмом те, чого досі не знав, що зображене б його духовно. Та найголовніше — прагне знайти відповіді на однічні запитання: чиїми онуки чи діти, де наше коріння?

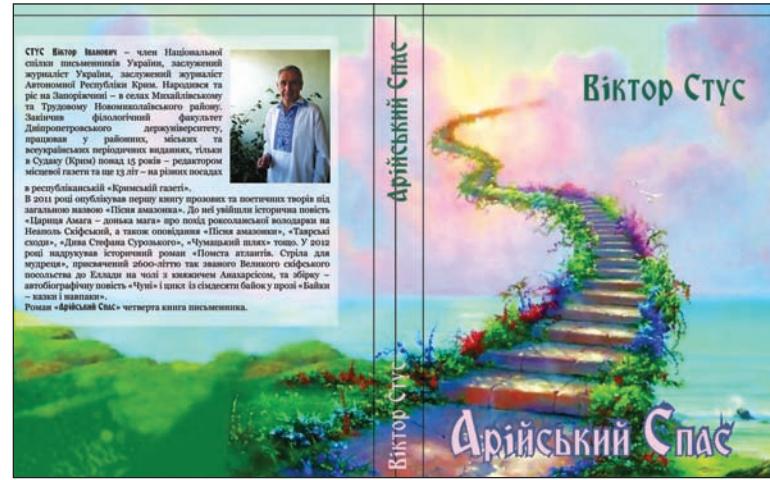
Скажу відверто: вже від початку «мандрівки віками» у романах Віктора Стуса мій читацький скептицизм, мов вітром змело. Я дізнався багато нового для себе, переосмислив і переглянув відоме, переймаючись проблемами, якими жили люди у далекі від нас епохи. Читав і дивувався: чому наша щедра на похвали критика дотепер не помітила цих талановитих книжок? Чи тому, що ми відвікли помічні появу видань, які здатні стати подією? І не тільки літературною? Чи через невеликий наклад вони просто не доходять до рук критиків?

Обидва історичні романи В. Стуса, як на мене, можуть стати якраз такою подією. І ось чому. По-перше, спираючись на доступні усім історичні джерела — «Ярилину книгу», «Книгу Велеса», на практиці невгравомних дослідників давнини, таких, як Юрій Шилов, Сергій Плачінда, Олекса Воропай, Олександр Асов та інших, автор спробував — доволі блискуче — осмислити наше минуле через призму тисячоліть. А точніше, здолавши спресовану товщу часу, на основі достовірних фактів і потужної творчої уяви здійснити мандрівку в дохристиянську Русь, оживити сиву давнину в душах сучасників і реставрувати найдавніші епохи з позицій сьогодення.

А справді, що ж було на нашій землі до так званого хрещення Русі, коли князь-юдій Володимир у 988 році примусово хрестив своїх підданих, мешканців Києва та власне військо? Виходячи з чисто наукових, найновіших історіографічних трактувань і оцінок, В. Стус дає в названих книгах досить переконливі пояснення. Так-от, ще в дохристиянські часи на величезній території — від Дунаю на заході до Дону та Волги на сході, від Балтійського моря на півночі і до Чорного на півдні — жили оті самі містичні руси-слов'яни. Вони знали грамо-

ту, мали свою православну ведичну віру, що не визнавала будь-якого рабства, і управляли крайною на принципах справжньої демократії. Рада старішин (щось на зразок нашої Верховної Ради) пропонувала невідкладні питання на розгляд народних зборів — віче. Воно, в свою чергу, після прискіпливого обговорення затверджувало необхідні рішення і зобов'язувало князів-арсарів та воєвод, яких саме ж і затверджувало, виконувати. Духовна влада передувала в руках волхвів або ради волхвів. Зрозуміло, всякі аналогії кульгають. Проте така си-

на істину в останній інстанції. У передмові до загадуваного роману запрошує до полеміки з приводу дискусійних питань. Адже давня історія України — надто складна царина, і категоричні твердження лише завдають пошукам істини, яка почасти «ховається» на перехресті думок. А взагалі-то маємо досить рідкісний випадок: художнім текстам передує авторський коментар. Сам В. Стус у розлогій «Відвертій бесіді з читачем» («Помста атлантів...») говорить: «Я тому так детально пояснюю, щоб читач мав чітке уявлення про події, що розгортаються в романі».

тема була більш демократичною і справедливою, ніж тепер у нібито незалежній Україні.

По-друге, ретельно проаналізувавши тогочасні реалії, перекази та легенди, де збереглись витоки нашої духовності, культури, світосприйняття, автор доходить висновку: від сотворіння світу на нашому ведичному календарі сьогодні мало бути число 7521, а не 2013 рік. Стільки літ нашим слов'янським народам! Можна лише уявити, яких радостей та печалей зазнали вони на шляхах тисячоліть. Про це, зокрема, йдеться в романі «Арійський Спас». Прозаїк художньо вмотивував, здавалось би, спірну власну альтернативну точку зору щодо християнізації України-Русі, змущує читача повірити, що саме чужа віра стала причиною для розколу колись могутньої держави, братобівничих міжусобиць і занепаду. А тому виявилася неспроможною дати відсіч татаро-монгольській навалі. Тож князь Володимир-хреститель — не «красне сонечко», як дехто його величав, а горе-руйнівник Русі.

Сам автор, до речі, не претендує

на приглянання пильніше. Тематично романи різняться хіба що в часі. Їх об'єднані спільнім задумом: прийдешнє починається в минулому. Про це завжди нагадували древні волхви, маги, пророки, відуни. Шо та як відбувалося в давнину? Що змінилося у світі, в душах людей? Допилюється автор і в себе, і в нас.

Як уже мовилося, прозаїк щедро черпає свідчення про нашу історію з передшоджерел — «Книги Велеса» та «Ярилиної книги». Передусім при написанні роману «Арійський Спас». Вона не випадково має такий заголовок. Саме так у IV столітті нової ери називали князя Буса Білояра, Божа, володаря Русі-Арійстану. Ще його йменували Слов'янським Спасом. Враже цілісність його характеру, вірність величі меті — зберегти, як і його батько Даждин-яр, терени, демократичний вічовий лад, незалежність, волю Русі. Його доля в чомусь нагадує долю Ісуса Христа. Власне, Бус і отожностює себе з ним. Однак, порушивши заповіти пращурів і батьків заповіт, «хотів поєднати те, що не поєднується», — ведичне та

іудо-християнське віросповідання» — і гине. Слов'янського Спаса разом з братами, синами і воеводами полонили та розіпнули на хрестах готи в 368 році. Кінець цей символічний: на сповіді перед Всевишнім Бус починає розуміти свою фатальну помилку. І що з того вийшло? Для обезглавленої Русі настали люті часи. Готи, гуни, а згодом і татаро-монголи хмарами пронеслись не тільки над Руссою, а й над всією Європою. Нещастя могло не бути, наголошує автор, якби прадавно ведичну віру не погинула чужа, що принесла слов'янам деспотію, рабство і деградацію. А хіба в сучасній Україні не відлунуються, зокрема в релігійній царині, ті страшні часи?

Не менш драматичний, сповнений легенд, звичаїв, обрядів і вірувань роман «Помста атлантів. Стріла для мудреця», названий за жанровими ознаками як історико-міфо-езотеричний. Варто б додати — і пригодницький. Головному герою твору — скіфському княжичу Анахарсі-Онохарку рада старішин та віче доручають очолити так зване Велике скіфське посольство до Греції. З 588 року до нової ери (торік виповнилося 2600 років від початку тієї благородної місії), мандруючи країнами, цей обдарований, освічений мудрець зазнає всіляких пригод. При цьому намагається переконати тодішніх правителів, що можна жити без рабства та війн, люблячи та поважаючи близького. Та не просто переіншкідити багатих і сірих. Після багатолітніх поневірять Анахарсі повертається до рідного краю і знаходить смерть від стріли брата Савлія. Той вважав, що Анахарсі приніс чужу культуру на рідну землю. Можливо, саме через це у Скіфії-Сколотії Русі ім'я видатного земляка пішло у небуття. Воїстину, як мовив Павло Тичина, «забудеш рідний край — тобі твій корінь всхне».

Ще одна сюжетна лінія в цьому романі — оповідь про легендарну острівну рабовласницьку державу Атлантиду-Атланію-Альтлань. Вона існувала за 9,5 тисячі років до нової ери. За версією автора, усі біди-пощесті на наш український родовід — від Атлантиди, знищеної вулканом небаченої сили. Між аріями та атлантами, що сповідували різні цінності, ішла війна з застосуванням невідомої таємної зброї. Мешканці тієї держави, яким пощастило вціліти, мовляв, і досі містяться нам, нашадкам аріїв-руськів. Як? Про це докладно і захоплююче в романі.

Враже густо заселений багатою письменницькою уявою світ в обох

романах. Скажімо, в романі «Помста атлантів...» зустрічаемося з видачними людьми VI століття до нової ери — окрім філософа Анахарсіса, з афінським архонтом Соловіном, володарями Лідії та Персії Крезом і Кіром II Великим, поетами Сапфо і Алкеєм, байкарем Езопом та багатьма іншими персонажами — представниками різних прошарків древніх цивілізацій. Та найголовніше — автор майстерно відтворює в цих романах дух найвіддаленіших від нас епох, коли наші предки утверджували себе в історії. Разом з тим автор «занурює» читача в життя-буття сусідніх держав, зокрема Еллади, Єгипту, Лідії, інших країн Малої Азії.

Якби моя воля, насамперед зобов'язав би учителів історії та чиновників від освіти ознайомлювати учнів на уроках з книгами В. Стуса і, можливо, ввести їх до навчальних програм. Діти мають знати у вітчизняній історії все, що відбувалося протягом тисячоліть на теренах нашої країни. Тільки тоді зможуть упевнено простувати в майбутнє.

Історична проза, звісно, вимагає не тільки художнього осмислення минувшини, особливо інтуїції, а й дослідницьких зусиль. Уже в першій книзі історичної тематики «Пісня амазонки» В. Стус, взявши в партнери відомих українознавців С. Плачинду та Ю. Шилова, зарекомендував себе неабияким дослідником. Він стверджує, що вихідці з Подніпров'я дали назви таким державам, як Етрурія (нині Італія), Порусія (Персія), Оріана (Іран), Сурия (Сирія) тощо. Навіть Єрусалим колись іменувався Русласалем (Русів постій). А єгипетські фараони «вкрали» титул сколотсько-скіфських володарів — хараонів. Чи не на кожній сторінці рецензованих книг надибуємо на короткі авторські коментарі до назв, дат, імен, прізвищ. Скажімо, прозаїк звертає увагу на те, що слід писати не «слов'яни» чи «слов'янські», а «слав'яни», бо назва походить від арійсько-руської богині перемоги Слави, звідси й «православ'я».

Насамкінець хочу сказати, що В. Стус, не повторюючи никого, вимережив власну манеру письма. І розкошує в притаманному тільки йому художньому світі. І вже, можна сказати, відбувся як письменник. Може, це і є пора зрілості? Втім, почекаємо його нових творів.

Василь ЛАТАНСЬКИЙ,
писменник, член Кримської
республіканської організації НСПУ

* * *

P. S. Книги Віктора Стуса є у «Кримській світлиці». Звертайтесь!

ЗАПРОШУЄМО ДО БІБЛІОТЕКИ «КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ»!

Шановні читачі! Ці кни-
ги ви можете придбати у
Сімферополі з нашою до-
помогою (довідки за тел.
099-966-66-50):

В. Винниченко «Відро-
дження нації»; П. Григорен-
ко «Вітер зустрічний»; О.
Кошиць «З піснею через
світ»; Т. Бульба-Боровець
«Армія без держави»; Н.
Махно «Сповіда анархіста»;
Ю. Тютюнник «Записки ге-
нерал-хорунжого»; Е. Юн-
гер «На Мармурових скел-
лях»; В. Винниченко «Пок-
лади золота»; М. Гоголь
«Тарас Бульба»; В. Шкляр
«Залишеньє»; М. Гоголь
«Програмні твори. Хрестоматія ІІ»; В. Скотт «Про-
грамні твори. Хрестоматія ІІІ»; М. Еме «Неймовірні
оповіді кота, що сидить на
гілці»; М. Паньоль «Спо-
гади дитинства»; Э. Шюре
«Великі посвящені»; В.
Сахно «Циркулятор»; О.
Чорногуз «Воскреслий із
мертвих»; «Історія України,
написана у V ст. до нашої
ери Геродотом»; «Атлан-
тида: сторінки прадавньої
української історії»; Юрій
Горліс-Горський «Холод-
ний Яр»; Гійом Левассер
де Боплан. «Опис України,
кількох провінцій Королів-
ства Польського, що про-

стягаються від кордонів
Московії до Трансильванії,
разом з їхніми звичаями,
способом життя і веден-
ням воєн»; Піано де Кар-
пини. «Путешествия к тар-
тарам католических мона-
хов в 1245-1255 гг.»; Пав-
ло Глазовий. «Веселі гу-
морески», «Школьникам.
Гуморески, баєчки», «До-
рослі гуморески», «Архе-
типи» та ін.

Нещодавно наша бі-
бліотека поповнилася но-
вою книгою — «Олекса
Тихий: думки про рідний
Донецький край». (ТОВ
«Поліграфічний будинок

«Донеччина», м. Донецьк,
2012 р.), яку подарував
«Світлиці» наш донець-
кий колега Ігор Зоц.

До первого тому книги увійшли статті, заяви та листи талановитого педагога і публіциста, правозахисника, члена-засновника Української Гельськінської групи, написані в 1970-1980-х роках, матеріали судових справ та документи про діяльність видатної особистості, мужнього патріота свого краю і України, який загинув у неволі, а також укладений ним Словник мовних покручів.

До другого тому книги «Олекса Тихий: у спога-
дах, роздумах, літературі» увійшли спогади друзів і сподвижників, добірка зміків, роздуми наших сучасників про життєві і духовні подвиги донеччанина Олекси Тихого — талановитого педагога, правозахисника, члена-засновника Української Гельськінської групи, «Дон Кіхота XX століття з обличчям європейського президента, який пішов на смерть, як його предки-козаки йшли на палю».

Так і звуть її в нас — Шахтарка, і давно вже у селищі звуть. Хоч ім'я в ній справжнє — Наталка, тільки перше нам близче, мабуть, бо і робу в нас звуть шахтаркою, і бензинову лампу також, так і долю клянуть за чаркою.

В мене й мати — шахтарка. Отож...

Я згадав тут про лампу-бензинку, яка важить із два кіло, — це якраз через неї жінку наше селище так нарекло.

Та про це розкажу я згодом, щоб інтрига була якася.

Сам я виріс з тутешнім народом, на якому стоїть Донбас.

А Наталка зросла на Поділлі (Шепетівку ви чули? То там), аж допоки колгоспні артілі не вчинили в селі таарам.

Батько мав тільки дві десятини, ще коня мав, корову, овець...

А в колгосп не пішов. Як скотину, його вигнали з хати — капець.

На Кавказ у вагоні телячим всю сім'ю — хоч живи,

хоч здихай — жінку й доночку, рабів неначе, привезли в осетинський край.

Ще Наталці — п'ятнадцять років, а вже сватань було та було від тутешніх джигітських наскоків. Але згодом прийшло письмо.

Однокласник писав із Донбасу, куди вигнало теж не добро:

«Іль, Наталю, до мене з Кавказу! Із шахтарським привітом. Петро».

І поїхала з-під Казбеку, з осетинських зелених гір на Донеччину туди, де вугілля витягають з нір.

Одружилися, приблудні обое, без весільних пісень, без вінка. Він трудився до знемоги в забої, а вона народила синка.

Біля шахти зліпили хатину. Але тут накотилася війна. Не вернувся Петро, загинув...

І полізла у шахту вона, щоб у ту повоєнну розруху заробляти голодний пайок, щоб без хліба самій не опухнуть і щоб вижив худенький синок.

Плитовою була. Вагонетки по залишних тягали листах — ну, а це — не смоктати конфетки, не жіночий, здається, фах.

А Наталка тягла ці упряжки*, щоб росло і училось дитя, нароблялась до смерті важко, та її не зламало життя.

На щоці в ней цвів рум'янець, тонкостанна була, місна, навіть хлопці услід оглядались — а жила по-чорнечи вона.

Йшла із шахти упевненим кроком вечорами і лампу несла, щоб Колько поробив уроки, та й чекали домашні діла, бо електрика прийде потім, коли з'явиться хліб на столі.

Мало світла було на роботі і не більше у хатній імлі.

Вже Миколці було чотирнадцять, худорлявим, бліденським ріс. І то ж треба такому статись: з шахти грудку вугілля він ніс...

Це була тоді звична справа, що шахтар щось із шахти тяг, і ніхто не робив облави на обувгленіх роботяг.

Хлопчик ніс на плечі ту грудку, а якраз тут начальник ішов і Миколку вхопив за грудки, та у вухо! — аж з носа кров.

* * *

Полежав хлопчина у шахтній пілюці і мляво додому подався.

А мати уже у робочій куртці на зміну збиралася якраз.

«О Боже, чого у крові сорочка — чорноща, мов з лави явивсь?» Обмила, уклала

у постіль синочка... А шахта тут близько, близь...

І до начальника в гості без стуку — сидить, попиваючи чай...

«За що ти дитину скривавив, суко?!

«Ta я не хотів, вибачай!»

А хлопець твій просто грабіжник, вугілля краде на очах...» І мати із серця зняла запобіжник — по лисині лампою — трах!

І в шахту на зміну уже не полізла, на чортові ті плити.

Будь проклята, катого ти залізна, що з'їла найкращі літа!

До сина вернулась,

борщу підігріла, город обійшла і сад...

А тут і мілій підспіла — не скоро відпустяє назад.

Начальничок шахти валився по лікарнях, як вийшов, то вже — інвалід, а жінку судили (розвійницю карну) і припаяли п'ять літ.

А що таке славна радянська в'язниця, напевно, ми знаємо всі.

На каторзі в шахті була вже вдовиця — побуде на ній і в тайзі.

Курортів таких я не спробував, звісно, та рід мій насмакувавсь, і знав я: сидітиму рано чи пізно, погрози ішли весь час.

Якраз тут буран розгулявся, засипав бараки і шлях.

Всіх вигнали чистити зону. Гребуться жінки дотемна... Із вишкі він постать знайому побачив близенько — вона!

І видихнув хлопець: «Мамо! Вона ж осінилась хрестом і мало не впала без тями, і чистячи сніг під постом,

все слухала синові речі: щоб разом втекти звідсіля, що харч він збере для втечі, як треба, то всіх постріля, хто стане у них на дорозі — хай тільки спаде сніговий...

Розпрямилася мати в тривозі: «Тихіше, синочку мій! Почують — обом буде гірше, ще гірше, аніж тепер.

Куди втечмо ми, грішні? Кругом же, кругом СССР! Я скоро вже вийду з тюряги, а ти вже свое відслужи.

Не треба тут, синку, відваги! Язик за зубами держи!

Василь МАРСЮК

ШАХТАРКА

ПОЕМА — ПОВІСТЬ

Хоч будемо бачитись
нишком...» —
і залилась слізми,
і стогін почувся
із вишкі
серед нічної пітьми...

* * *

Та вже не судилося
зустрітись їм знову,
бо хтось таки хитрий
підслухав розмову,
і сина хотіли
судити за змову,
та шуму Начлаг**

не схотів підійти:
«Судить его надо...
но всё-таки матъ...»

Понюхав Микола
лише гауптвахти,
де світло доходить також
через гратеги,
затим відіслави його

не в тюрму —
а строк свій дослужувати
на Колиму.

За рік повернулась
Шахтарка додому,
а згодом і син
скинув теж уніформу.

Трудилася мати тепер в ламповий***,
Микола ж поліз кайлувати в забій.

А хата у них —
під самим териконом,

порода вже в сад долітає з розгону,
ще трохи — і грудя

бомбітиме хату,
начальству однак на біду цю
начхати.

Гримлять вагонетки і вдень, і вночі,
під небо породу уже везучі.
Димить терикон,

що аж дихати нічим,
а шахта качає, качає добичу.

Шахтарці хоч знов
бері лампу до рук,
аби скаменувся начальник-дундук,

аби не мотав, наче кінь, головою —
та знов доведеться

зустрітись з тюром.

* * *

Тож люди зібралися на толоку
зліпити хатину вдові хоч яку.

Із шахти стягли стояків і розпилів,
жінки із соломою круг замісили,

піднявши до стегон
подоли спідниць,
аж любо поглянути на молодиць.

А діти (і я ловив з ними гави)
солому із поля носили до ями.
На пустці безжизній,

де тирлице кіз,

будинок не днями —

годинами ріс.

Кріпильники з дранок
поставили стіни,

жінки іх набили вальками із глини.
За тиждень над хаткою

виріс дашок,
що толем покритий
півверху дошок.

У дворику збили ще стіл
із обаполів,
і вдови кружком
заспівали-заплакали:

«Ой, ти місяцю, а я зоря ясная!
Ой, ти парубче, а я дівка красная!»

І падали зорі, як сльози, вгорі,

чуючи співи на пустирі.

Тут вже назавжди

Шахтарка осіла —
хай там росте терикон, як могила!

Перехотілося бідній вдові

бити начальство по голові.

Син оженився, і в злагоді-мирі

вже у новій розкоші квартири —
з газом та з ванною — ач, запанів!

Взяли до себе і матір хотів,

тільки Шахтарка

відмовилася зразу,
а перевезла батьків із Кавказу,
їм все одно, що Кавказ, що Донбас,

ріднє Поділля снілось весь час.

Як там не є, а Донбас — Україна,

в мазанці знову зібралася родина.

ТВОРЧІСТЬ НАШИХ ЧИТАЧІВ

НАРОДЕ МІЙ

Народе мій, одурений,
проклятий,
В липку брехню сповитий,
як в туман,
To скільки раз ти ладен
що примати
За ширість і облуду, і обман?

Народе мій, подібний
до дитяти,

Яке в житах заплуталось густих,
Ще скільки раз ти ладен
підніматись
З колін і знову падати на них?

Народе мій, мої сестриці
й браття,
Вкотре вас півень будить
на зорі?

Ще скільки раз загасне
те багаття,
Що запалили наші пращурі?

Народе мій, забутий, мабуть,
небом,
Володар згублених ураном міст,
Скажи, чого тобі, нарешті,
треба,
Щоб стати, як усі, на повен зрист?

НЕ ПРОДАВАЙМО!

Не продаваймо волю
за ковбаси!

I не пускаймо в дім оту заразу,
Яка відніме волю... Закує
Її в нові міцні кайдани.

Вже нам на поміч
не прийдуть майдани,
Як втратимо сьогодні те, що є!

Не продаваймо волю
за пельмені,
Злодійську руку у своїй кишені
В наручники вберімо вміть.

У серці горду ватру роздуваймо,
Надію, віру в неї підкладаймо,
Хай не погасне те,
що ще горить!

Не продаваймо волю
за ковбаси,
Бо загримлять забуті тулумбаси,
Які колись жахали світлу Русь!

Не до кінця їх заглушила
древність,
I на хресті розп'ята незалежність
Помре у мухах, мов святий Ісус!

ВСЕ БУДЕ ДОБРЕ...

(Закінчення.

Поч. на 1-й стор.)

Відповіді учасників команд не завжди були правильними і повними, але енергійними й емоційними – усі присутні могли відзначити і пізнавальності, і цікавість заходу. Мелодійно лунали рядки української поезії та української пісні. Учні показали неабиякі знання сучасних естрадних пісень і, відповідаючи на запитання конкурсу про рододендрон східноукраїнський, правильно і емоційно виконали пісню «Червона рута», так само вірно вгадавши рядки Івана Франка «Чого являється мені у сні?», щоправда із підказкою на екрані зі співаком Віталієм Козловським.

На завершенні 11-класники севастопольських шкіл та студенти міського гуманітарного університету заспівали пісню групи «Океан Ельзи» «Все буде добре». Слід відзначити й прекрасний чистий тембр голосу вокалістки Анастасії Лисенко з групи УА-1.

У мовному святі творчих та обдарованих учнів і студентів перемогу здобула команда «Творчі», в якій об'єдналися учні ЗОШ № 6, 49 та спеціалізованої школи № 45.

Всі школи-учасники наго-

роджени диксами із пізнавальними мовними та літературними матеріалами, брошурами Громадського руху «Не будь байдужим!», які надала Оксана Левкова. Ще були подаровані книги письменника Євгена Дударя.

Грошову нагороду від громадського комітету «Український Севастополь» отримала група студентів СМГУ, яка підготувала до видання газету, присвячену Дню української мови і писемності.

Старшокласники були за-

прошені на екскурсію університетом, оглянули виставку творчих та наукових досягнень студентів.

«Для наших п'ятикурсників цей захід став справжнім випробуванням на готовність до майбутньої професії, адже вони розробляли структуру конкурсу, добирали завдання, готували складний технічний супровід та роздатковий матеріал, а найважливіше – самі були в ролі ведучих, консультантів-інструкторів. Усе це складно й відпові-

ально навіть для досвідченого вчителя», – підсумувала результати мовного конкурсу завідувач кафедри української філології СМГУ Олена Попова. На її думку, студентки доклали чимало зусиль, щоб завдання були справді цікавими і відрізнялися від традиційних шкільних форм перевірки грамотності та обізнаності у мовно-літературних питаннях: завдання виявляли і швидкість реакції, і логічність мислення, і вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

Микола ВЛАДЗІМІРСЬКИЙ

«ЧАРІВНИЙ СВІТ УКРАЇНСЬКОГО СЛОВА»

Щороку 9 листопада Україна відзначає День української мови та писемності. Історична доля української мови пройшла тернистий шлях від заборон, замовчувань та цькувань до повноправного існування в незалежній державі Україна. Адже мова – то душа народу, його калинове диво, без мови не існує нації.

У переддень свята бібліотека-філія № 8 м. Сімферополя запросила на щиру бесіду учнів 4-го українського класу школи № 10. «Чарівний світ українського слова» – так називалася літературно-музична година, метою якої було розширити знання дітей про красу і багатство мови, ознайомити з українськими відомими митцями слова, захотити до пізнання джерел народної мудрості.

Діти почули найкращі поетичні рядки великих майст-

рів слова про українську мову – Т. Шевченка, Лесі Українки, В. Сосюри, М. Рильського та інших, згадали та заспівали куплети українських народних пісень «Хав кошак за Дунай», «Тиж мене підманула», «Ой там на горі», із задоволенням відгадували загадки. Невеличкий історичний екскурс зацікавив юніх мово-знавців, власне, створенням слов'янської абетки, першими літописними загадками писемності нашого народу.

Завершальним етапом свята став конкурс «Диктор» – на найкраще читання скормовки. За результатами конкурсів визначились переможці, проте усі команди боролися гідно!

Ось так цікаво та весело можна відзначити свято української мови. Дітям дуже сподобався такий літературно-розважальний захід, вони отримали чудову нагоду перевірити свої знання та дізнатись багато нового з історії мови, яку вивчають. Варто зазначити, що половина учасників свята є читачами бібліотеки, інші ж діти також виявили бажання долучитись до джерел книжкової мудрості.

Цей захід підготувала та провела у школі № 10 бібліотекар бібліотеки-філії № 8 для дітей Марина Петрівна АНТОНЕЦЬ

«ОЙ, ЯКА ЧУДОВА УКРАЇНСЬКА МОВА! – 2013»

У неділю 10 листопада на сайті «Весела Абетка» успішно пройшов експрес-турнір «Ой, яка чудова українська мова! – 2013», присвячений Дню української писемності й мови, умови проведення якого подавала наша газета у минулому числі.

До результатів тестування, розміщеного за адресою в мережі Інтернет <http://abetka.ukrlife.org/tests/>, надійшло більше 1200 відповідей. Через неодноразове проходження тесту з них журі взяло до уваги відповіді 416 учасників з 39 навчальних закладів міста Севастополя. Чимало відповідей надійшло від учнів 11-х класів, які за умовами конкурсу не прийнято. Перевіріли свої знання з української мови та літератури 11 учні Нижньогірської загальноосвітньої школи № 2. Минулого року в інтелектуальному мовному змаганні взяли участь 268 школярів. Отже, ми спостерігаємо позитивну динаміку.

Найбільш активними виявились учні гімназій № 1, 7, 8, Севастопольського політехнічного ліцею, ЗОШ № 6, 20.

Переможцем експрес-турніру став 10-класник із гімназії № 7 Павло Шелудков, який правильно відповів на 18 запитань з 20. Далі розташувались Єгор Рибальченко з Севастопольського політехнічного ліцею, 9-класниця ЗОШ № 30 Катерина Костенко, Катерина Воробйова (ЗОШ № 40), Оксана Кучурка та Вікторія Лебедєва (7 клас гімназії № 7). Вони нагороджуються дипломами Управління освіти та науки Севастопольської міської держадміністрації, а також отримують грошові премії, брошурі Громадського руху «Не будь

байдужим!», які надала Оксана Левкова, та книги Олександра Палія «25 перемог України», де популярно викладені історичні події, пов'язані з Україною, що спровокували найбільший вплив на світову, європейську та українську історію.

Всі бажаючі можуть у будь-який час перевірити свої знання з державної мови та української літератури за вказаною адресою і поза конкурсом, що вже й відбувається.

Успішному проведенню конкурсу сприяла методист з української мови і літератури Інституту післядипломної освіти Севастопольського міського гуманітарного університету Валентина Лопатюк.

Микола ВЛАДЗІМІРСЬКИЙ

Щоб мене маленького та й заколисати.

I бабуся моя

нею говорила,

За поміч – хвалила,

за шкоду – сварила.

Мова українська –

гарна та чарівна,

Немов грає мелодію

природа-царівна.

Осіпіве сад вишневий,

мальви біля ґанку,

Щебет солов'їний

до самого світанку.

Живе в нашій Україні

багато народів –

У кожного голос свій –

мова їхніх родів.

Та шанують всі народи

державну мову,

Люблять усім

своїм серцем

Вкраїну чудову!

Сергій БАКЛАЖОВ,

член МАЛІЖ,

учень 7 класу Сонячно-

долинської ЗОШ

м. Судак, АР Крим

ВОЗВЕЛИЧТЕ ДИВО УКРАЇНИ

Присячуються нашому

Кобзареві – Т. Г. Шевченку

Заспівайте, кобзи,

Заграйте, бандури,

Возвеличте душу

Народної думи.

Обізвались шумом

Зелені діброви,

Бриніли на вітрі

Високі тополі,

Заслухалось серце

Чарівної мови,

Оживала воля

Струнами у полі.

Заграйте, бандури,

Заспівайте, кобзи,

Звеселяйте трави,

Кучеряві лози.

А калина квітла

Навіть при дорозі,

Бо душа співала

Струнами у кобзі.

Заспівайте, кобзи,

Заграйте, бандури,

Возвеличте

диво України – думи.

Валентина Павлівна КОСТЕНЬОВА,

учитель НВК «Школа-гімназія» № 10, м. Сімферополь

ЛІТЕРАТУРНА «ДЕГУСТАЦІЯ»

*О місячне сяйво і спів слов'я,
Півонії, мальви, жоржини!
Моря брілантів,
це — мова моя,
Це — мова моєї України.*

B. Сосюра

Нашу дивовижну українську мову в усому світі визнано однією з найспівучіших і наймелодійніших. Вона несе силу старовини, тому без знання нашої мови немає знання мов слов'янських...

Співробітники бібліотеки-філії № 4 імені М. М. Коцюбинського Централізованої бібліотечної системи для дорослих м. Сімферополя в рамках Дня української мови та писемності для чотирьох класів молодшої школи сімферопольської гімназії № 9 (викладачі Світлана Прочитан-

ська, Ольга Пронічева, Валентина Кошелєва, Лариса Острогляд) провели «Дегустацію» літературних новинок «Нова кримська книга».

У програмі заходу: знайомство з творчістю кримської поетеси, членів Спілки російських, українських і білоруських письменників Криму, лауреата багатьох міжнародних конкурсів Раїса Леонідівну Царьовою-Форост; презентація авторської книги «Данилко в зоопарку»; театралізована вистава «Екскурсія в зоопарк»; виставка-інсталяція «Мова рідна! Колискова материнська ніжна мова».

Творчість кримської поетеси Раїси Царьової-Форост багатогранна, відома юним і дорослим читачам. Після того,

як вийшли в світ три її дитячі книги, поетеси стали запрошувати до продовження розмови з маленькими читачами. Нова книга «Данилко в зоопарку» — четверта для дітей молодшого віку. Книги Раїси Леонідівни виходять двома мовами — українською та російською. Діти з великим інтересом слухали нові вірші кримської поетеси, взяли участь в театралізації нової книги, ознайомилися з літературою, представленою на виставці. Учні із задоволенням читали вірші Раїси Леонідівни російською та українською мовами.

На завершення заходу Раїса Леонідівна подарувала бібліотеці свої книги. У свою чергу співробітники бібліотеки вручили всім учасникам заходу інформацію про «Раїса Леонідівну Царьово-Форост», а також закладки з віршами поетеси.

Ірина РЕЙДЕР,
заслужена бібліотекар Філії № 4
імені М. М. Коцюбинського,
м. Сімферополь

БУДЕМО СОЛДАТАМИ!

5 листопада двері загону радіоелектронної боротьби Центру оперативного (бойового) забезпечення національного військового флоту гостинно відчинилися для учнів однієї з сімферопольських шкіл. Тридцять підлітків на чолі з класним керівником Галиною В'язовик вперше завітали у гості до військових моряків.

РЕБІВЦІ влаштували своїм гостям справжній інформаційний драйв, коли за відносно короткий проміжок часу школярі побачили безліч елементів повсякденної житедіяльності військового колективу.

Тут були й заняття з захисту від зброї масового ураження, за перебігом яких учні не тільки спостерігали, а й взяли у них активну участь, приміряючи на себе загальні військові захисні комплекти та протигаз. Затамувавши подих, підлітки спостерігали за вправними діями військових моряків під час заняття зі стрійової та фізичної підготовки. А на тактичному полі частини уважі гостей були представлені основні зразки військової техніки, що передбачає на озброєнні у загоні.

Хлопців неможливо було відволісти від апаратних станцій перешкод повітряних цілей та високоточної зброї, вони уважно розглядали обладнання станції радіоконтролю та розвідки, і навіть виконували пев-

ний алгоритм дій за операторським пультом. Враження у гостей були надзвичайні. Ще б пак, така унікальна можливість відчути себе у ролі оператора потужної бойової техніки, вислухаючись через навушники у хаос звуків, що несе радіо-ефір та впливати на нього.

Згодом дієвість роботи малогабаритних передавачів перешкод усі присутні мали можливість перевірити на власних гаджетах, оскільки після запуску цієї апаратури у всіх присутніх «зник» мобільний зв'язок. За словами заступника командира загону з роботи із особовим складом капітана Олександра Морозовського, який проводив екскурсію для школярів, саме ці станції забезпечували безпеку проведення футбольних змагань в ході Євро-2012 на стадіоні «Донбас-арена» у Донецьку.

Також дванадцятирічні хлопці та дівчата побували у класі підготовки операторів та спробували свої

сили під час виконання нормативів зі збирання-розбирання автомата АК-74.

Командир загону майор Юрій Савченко переконаний в дієвості таких заходів, адже свого часу, у десятирічному віці, він вперше побував у військовому підрозділі і саме тоді прийняв рішення пов'язати свою долю з військом.

— Саме той візит у гості до військових відіграв вирішальну роль у

моєму виборі професійного зростання, — говорить офіцер, припускаючись думки, що серед сьогоднішніх гостей частини стоять майбутні військові.

В ході відвідного та неупередженого спілкування моряки розповідали учням про переваги військової служби. На їхню думку, свідченням зростання поваги до професії військового є той факт, що на сьогодні в частині немає жодного

військовослужбовця строкової служби, а процент укомплектованості підрозділу «контрактниками» перевищує 90%.

Наприкінці екскурсії юні відвідувачі відвідали матроський камбуз, де скуштували справжню армійську кашу, та сповнені незабутніх вражень дякували військовим морякам за гарно та змістово проведений час.

Свою думку висловив учень 6-Б класу ЗОШ № 29 Андрій Буковський: «Сьогодні я, побувавши в гостях у військових моряків, вкотре переконався, що служба в армії — це мій вибір і моя майбутність». Підлітку сподобалась екскурсія, незабутні враження на нього справила можливість виконати вправи зі зброєю, а також демонстрація роботи станції перешкод.

Класний керівник Галина В'язовик відзначила, що ця зустріч є складовою частиною в системі військово-патріотичного виховання підлітків та молоді, і коли йдеться про виховання у дітей патріотизму та любові до Батьківщини, то такі заходи — найефективніші.

Владислав СЕЛЕЗНЬОВ,
підполковник

ВОГОНЬ ДУШІ, ЩО ОЖИВЛЯЄ КАМІНЬ

(Закінчення.

Поч. на 1-й стор.)

Захід тривав три тижні і відбувався на острові Хортиця. Учасників було сім. А переміг Йосип Марчинський, виготовлена яким скульптурна композиція називалася «Скіфська сім'я». Переможцю запропонували самому обрати для неї місце, і обрав він площу біля Палацу урочистих подій. Адже там народжуються сім'ї, там народилася і родина Марчинських, і його скульптура має бути пам'ятником їхньому щасливому шлюбу. А стоятимут скіфська баба і її чоловік-воїн на рукоутримованому кургані — аби краще передавався аромат прадавніх часів.

Сам Йосип Йосипович родом із Житомирщини, із села Грубське, де жив і навчався у школі, аж доки не забрав його улюблений дядько Йосип Антонович Садовський до Львова. Перші свої художні роботи хлопчина лишав на свіжо- побіленій печі, вже потім

дядько почав привозити йому фарби і папір. Оселю щедро прикрашали дядькові художні полотна — здебільшого копії відомих картин, тож хотілося і самому власноруч зробити щось подібне.

Складши іспити до художнього училища, юнак обрав факультет художньої обробки металу. Спочатку спеціальні предмети підкорялися йому неохоче, адже був самоучкою, але завдяки спілкуванню з дядьком Йосипом та роботі в його художній майстерні хлопець незабаром вже вирвався уперед. Згодом, після служби в армії був Інститут декоративно-прикладного мистецтва, який теж закінчив з відзнакою.

Тож викладав у Севастополі, в філії Львівської академії мистецтв, в одній із

сімферопольських гімназій, працював у Сімферопольському державному медичному університеті, але педагогічний процес вабив Йосипа Йосиповича не дуже — жива він повним життям, лише віддається власній творчості. Першою його нерядовою монументальною роботою став багатометровий дорожній знак на в'їзді до Бахчисара, прикрашений фігурами жінки та кошками з виноградом. Сьогодні від цього знаку, окрім слова «Бахчисарай», мало що лишилося. І хоча він вже є візитівкою нашого регіону, що не байдужий туристам, найого відновлення не знаходиться коштів. Непросто було врятувати і напівзасипану землею скульптурну композицію, присвячену працівникам машинобудівного заводу, що пройшли через фронти Великої Вітчизняної війни. На місці заводу сьогодні — площа. Так само могли «закатати в асфальт» і славу, і пам'ять, які символізувала праця скульптора.

Розпитуючи у Йосипа Йосиповича про його роботи останнього періоду та заходи, де він побував, бо про те, що було зроблено ним раніше, «Кримська світлиця», хоч і давно, але таки повідомляла. Він пригадав про виставку-конкурс у Данії, про надані ним три проекти пам'ятника жертвам Голодомору, який мав бути встановлений в Америці. Брав участь і в проектуванні пам'ятника загиблим в роки Великої Вітчизняної війни у концтаборі на місці радгоспу «Красного», де в шести двадцятиметрових колодязях — останки наших закатованих земляків, всього 20 тисяч мирних громадян. Та чи вдастся зібрати на цей меморіал достатньо коштів і відкрити його хоча б не до запланованого 2015-го, а до 2020 року? Упирається у фінансове питання і мрія владики Лазаря спорудити прикрашені скульптурою

та іншими коштовними декоративними елементами троє дверей у храмі Олександра Невського, який теж загрожує стати довгобудом, оскільки бажане не збігається з реальністю. Людина глибоко віруюча, в роду якої були духовні особи, Йосип Марчинський у своїй творчості звертався також до релігійних тем, зокрема, створив не-перевершенню ікону свято-го Луки в техніці гальванопластики, але знайшла свою місце далеко від Криму — тут не змогли на-вітві частково оплатити працю і матеріали. А ось в храмі УПЦ Київського патріархату м. Сімферополя, де Йосип Марчинський буває чи не щонеділі, озна-

юмиться з його творчістю можна — це вівтар, створений для храму Пресвятої Богородиці.

Йосип Марчинський — заслужений художник АРК, нагороджений почесними преміями автомобільної, людина, яка прауге прикрашати кримську землю, що за ці роки теж стала для нього рідною. З різними ініціативами йому доводилося бувати чи не в усіх сімферопольських мірів, одного із них ми відвідали навіть разом — «Кримська світлиця» намагалася втілити в життя проєкт, пов'язаний з творчістю Марчинського (про все це ми свого часу розповідали). З декім із грандональників художник навіть товаришував, а ось пробітися до теперішнього міського голови пана Агєєва йому не під силу. То невже дбати про місто — це на-самперед, вирубувати дерево в його центрі, не у кращий бік змінюючи при цьому його обличчя, як це робиться нині?

Але є у Йосипа Марчинського і найрідніша батьківщина — це Житомирщина, де мешкає його мати, яка допомогла йому пережити найтяжчі, найгорніші дні.

Бачу її на фотографії в оточенні квітів. Де жінки — там і квіти як символ краси і вічного відродження.

Втім, маю і власну улюблена фотографію, пов'язану з давнім візитом до Марчинських. На ній я пригортався до маленького левенята роботи рук Йосипа Йосиповича. Дивувалася тоді, дивуючися і сьогодні, як можна вдихнути в кам'яну чи гіпсову скульптуру життя, аби виникала потреба говорити про настрий, характер, емоції, пов'язані з цим об'єктом, основою для якого є абсолютно емоційно невиразний матеріал? Але я відчуваю, що левенято це — сонне лагідне і безневинне. А дивлячися на автопортрет скульптора, бачу вираз його глиняних очей, зовсім такий, як у моого співрозмовника. Думаю, людині з нижчим градусом емоцій подібне не вдалося б. Наша з левеняком фотографія вже понад десять років лежить в моєму роночому зошиті (а використала їх безліч). З того часу я встигла зістаритися і зовсім розчаруватися у житті, а воно аж ніяк не змінилося, бо увічнило в собі неповторну мить творчого нахнення щедрого на почуття художника.

Тамара СОЛОВЕЙ

УСІ - НА ПЕРЕДПЛАТНИЙ РЕФЕРЕНДУМ!

ШАНОВНІ ЗЕМЛЯКИ! УКРАЇНЦІ! «ПРОГОЛОСУЙТЕ» ЗА УКРАЇНСЬКУ ГАЗЕТУ, КНИГУ, ЖУРНАЛ, ЗА УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО, УКРАЇНСЬКУ ПРИСУТНІСТЬ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ ДЕРЖАВИ! ПЕРЕДПЛАТИТЬ «КРИМСЬКА СВІТЛИЦЮ» НЕ ЛІШЕ ДЛЯ СЕБЕ — ЗРОБІТЬ ПОДАРУНОК СВОЇЙ ШКОЛІ, БІБЛІОТЕЦІ, РІДНИМ, ЗНАЙОМIM: ЧИМ БІЛЬШЕ В УКРАЇНСЬКОГО ДРУКОВАНОГО СЛОВА БУДЕ ШАНУВАЛЬНИКІВ, ТИМ НАДІЙНІШИМ БУДЕ ЙОГО МАЙБУТНЕ!

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС «КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ» — 90269. Вартість передплати: 1 місяць — 9,90 грн.; 3 місяці — 29,10 грн.; 6 місяців — 56,55 грн.; на рік — 111,90 грн. Адреса редакції: 95006, м. Сімферополь, вул. Гагаріна, 5, к. 14. Тел.: (067) 650-14-22, (050) 957-84-40; електронна пошта: kr_svit@meta.ua; Інтернет-сторінка: <http://svitlytsia.crimea.ua>

Ф. П-1

Державний комітет зв'язку та інформатизації України

АБОНЕМЕНТ

На газету

на журнал

90269

(індекс видання)

«Кримська світлиця»

(найменування видання)

Кількість

комплектів

на 200 рік по місяцях

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куди

(поштовий індекс)

(адреса)

Кому

(прізвище, ініціали)

ДОСТАВНА КАРТКА-ДОРУЧЕННЯ

На газету

на журнал

90269

(індекс видання)

«Кримська світлиця»

(найменування видання)

Вар-тість

передплати

грн. __ __

коп. __ __

Кількість

грн. __ __

коп. __ __

на 200 рік по місяцях

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

поштовий

індекс

місто

село

область

район

вулиця

прізвище, ініціали

Я мушу вам розказати про мою однотравальцю із сталінського концтабору, про земляка-білоруса, життя якого так трагічно і рано обірвалося. Болюча пам'ять не дає про нього забути, ніби осколок у серці мучить, волає: згадай, розкажи людям. Може, знайдуться ті, кому він був близький, рідний.

Його так всі й звали — Кульбабчиком. Він був схожий з кульбабкою — золотисто-рудий, особливо, коли волосся відростало після примусової стрижки. Зазвичай в рудих волосся прутке, а в нього було м'яким.

Арештували Кульбабчука, коли йому ще й п'ятнадцять не було, на самому початку 1937 року за так звану антирадянську агітацію, і засудили на шість років. Та ще додали три роки пораження в правах.

До вісімнадцяти років він відбував покарання в колонії для неповнолітніх, а потім його перевели в нашу колонію, в бригаду на лісоповал.

Він був худенький і зростом не виділявся — певно, затримали ріст в'язниця і колонія. Коли нарядник привів до нас Кульбабчука, бригадир обурився:

— Шо ти мені це курча привів? Він же пилку не потягне. Хто за нього буде кубики* давати?

— А куди його діти? Йому в формулярі записали ВФП — важка фізична праця.

Про себе Кульбабчик розповів все у перший же вечір. Він — син вчителя з-під Вітебська, вчився в школі, вступив до комсомолу перед самим арештом. Нас, звичайно, зацікавило, яку ж він проводив антирадянську агітацію, бо відвідали йому немало.

А сталося з ним ось що.

Кульбабчик мріяв стати артистом і, як потім місі побачили, має добре артистичні здібності. Вигадник, головний заводій в школі самодіяльності, він став відомим не тільки в школі, а й у містечку, де жив. Товариші його коміком прозвали.

Він сам писав п'ески, придумував репризи, жарти, сам співав і декламував, виконував головні ролі у виставах. Як правило, усі ці самодіяльні вистави були на школину тему. Але ж самодіяльністю керували вчителі-партійці, і вони вимагали брати теми для самодіяльних концертів важливі, політично-злободені. Ну, щоб у тих виставах на сцені була й класова боротьба, і вороги народу, які перешкоджають нашій упередженій ході до комунізму, а славні чекісти їх викривають.

Кульбабчик таку політично-злободенну п'есу й написав. У ній діяв куркуль, який під виглядом жебрака ходив по селах, по ярмарках і проводив ворожу агітацію, поки його не затримали піонери і не привели до міліції. Роль куркуля у виставі взялася виконувати сам Кульбабчик. Написана ним п'еса пройшла, звичайно ж, сувору цензуруну перевірку школиного начальства, і почалися репетиції. В тій п'есі була сцена, коли куркуль, переведягнений в жебрака, граючи на лірі, співає різні частини й агітує проти радянської влади.

І ось йде вистава. Кульбабчик в ролі куркуля у драній світці, з кудлатою бородою, серед людей на ярмарку крутить за ручку ліру й співає пісеньки. Пісеньки необразливі, народні. А поміж ними говорить щось проти колгоспів. Учням подобаються пісеньки і частини, вигукують із залу, що більше співав. У виставі куркуль повинен був проспівати й ворожі частини. Їх Кульбабчик й

придумав перед виставою, та не показав вчительці — керівниці самодіяльності. Одну з таких частин він і проспівав:

*Як були Ленін і Троцький,
Було борошно на кльоцки.
А як став товариши Сталін,
То голодні всі ми стали.*

Можна тільки уявити собі, як сприяяла начальниця цю частину! На тому шкільному вечорі учнівської самодіяльності були присутні, окрім директора школи і вчителів, ще й представники райкому комсомолу і районного відділу освіти. Всі вони були приголомшені, обурені і перелякані.

А школярам вистава сподобалася, і частину та запам'яталася. Вони почали бурхливо аплодувати й викликати артистів на сцену. Вийшли артисти, але без Кульбабчука. Його

Василь ХОМЧАНКА

КУЛЬБАБЧИК

завели до кабінету директора і почали допитувати, хто передав йому цю частину.

Наївний Кульбабчик, не розуміючи, яка нависла над ним біда, широко зізнався, що частину придумав сам. Він вважає, що ворог мусить співати й агітувати проти колгоспів ворожими піснями і словами. Шо ж це за ворог, який говорить і співає правильні слова?

На цьому артистична діяльність коміка Кульбабчука й скінчилася, через п'ять днів його арештували.

Бригадир наш, колишній полковник, вислухавши цю історію, вилася, Кульбабчука пожалів і дав місце на верхніх нарах поміж собою і священиком Крачковським, отцем Олексієм.

На лісоповал разом з бригадою Кульбабчик виходив щодня, але на лісосіці йому давали легшу роботу: обробувати і спалювати суччину, приносити воду зі струмка для бригади. Щоправда, Кульбабчик часто підміняв когось з пильщиків, коли той хворів чи стомлювався.

Як артист Кульбабчик швидко став відомий в усій колонії. Він умів дотепно потішити зеків сценками з табірного життя. Здорово перевтілювався то в зека-неробу, доходиту, то в стрільця, нарядника, викликаючи в присутніх регіт. Придумував і співав різні частини на табірні теми. Бригадир спробував влаштувати хлопця у КВЧ — культурно-виховну частину, але туди його не взяли — контрик. Багато в'язнів, і я в тому числі, упевнилися, що Кульбабчука, коли він виживе, чекає славне артистичне майбуття. Нарядник, якого Кульбабчик так дотепно показував, захоплено вигукав: «Оце так, оце так, ну просто актор-комік Ігор Ільїнський!»

З Кульбабчуком я заприятелював. Ми були майже однолітки, земляки з Білорусі, і один від одного не приховували нічого, довіряли одне одному потаемні плани, заповітні мрії.

Товарищуючи зі мною, Кульбабчик, однак, дуже горнувся до Олексія. Той був йому ніби батько.

— Життя — великий, неоцінений подарунок. Треба ним дорожити і радіти, що живеш, — повторяв не раз Олексій.

— Радуватись і такому нашему життю? — дивувався Кульбабчик.

— Так, сину мій, і йому. Умови життя міняються: сьогодні ти в неволі, раб, а завтра в інших умовах будеш, в добрих. Головне, ти живеш, і цим вже щасливий. А життя — не річка, воно, як вода в кухлі, яку можна випити в одну мить. Але знову цей кухоль вже ніколи не наповниться. Треба жити і терпіти, і Бог витре слезу з очей твоїх.

Однак Кульбабчик, як і всі ми, не радів такому життю. Він все більше й більше нудився, ставав тихішим, зовсім рідко почав потішати барак і бригаду, хоч зеки шовчора просили його що-небудь комічне показати їм.

З дому йому йшли листи. Батьки намагалися якомога більше писати про товаришів, їхні справи, навчання, і цим самим хлопця

може скінчити ці страждання.

— Як скінчити?

— Вмерти і не страждати.

— Дурень, — засміявшись, — вмерти завжди встигнеш. Ти спробуй довго прожити. Згадай, що тобі про життя казав Олексій.

У черговому листі батьки повідомляли Кульбабчуку, що на їхню скаргу надійшла відповідь від прокурора про відмову перевідгляду справи. Написали також новини і про товаришів: Петрусь одружився, Емма вийшла заміж, а Микола вже знявся в художньому фільмі, щоправда, в епізодичній ролі. Були ще й різні новини. І краще б не писали і листа того не присилали. Кульбабчуку він був, як сіль на рану. Це те саме, як голодному розказувати про смачну їжу, та і позбавленому волі — писати про волю і щастя вільних людей.

Над Кульбабчиком все більше й більше брала владу чорна туга, його охопив психічний злив, який психіатри називають, здається, манією своєї нікчемності. З цією манією він і жив останні тижні. Вона, манія, їй підштовхнула врешті на найвідчайдушніший чинник.

У вихідний день, одразу після сніданку, Кульбабчик віддав мені недоїдену пайку хліба. Я не здивувався такій щедрості, хліб взяв. Подумав, що Кульбабчик дістав собі якийсь додатковий харч. Віддавши мені хліб, він пішов з барака. Біля дверей озирнувся на мене квапливо і якось полохливо. Я хотів у нього про щось спитати, але він зачинив двері.

Півдня Кульбабчука ніде не було видно. Не прийшов він і на обід. А після обіду привезли пошту. До бараку увійшов зек-конторник і, розмахуючи над головою телеграмою, погукав:

— Гей, Кульбабчуку, танцю! Тобі воля! Воля тобі!

Телеграму ту конторник угоролос прочитав: «Любий синку! Верховний суд тобі скоротив термін до відбутого. Бумага про звільнення надійде згодом. Чекаємо на зустріч. Щасливі батько й маті».

Почали шукати Кульбабчука, дивилися в інших бараках, в їдалні, в КВЧ — ніде його не було.

Тільки під вечір хтось убіг до барака і сказав, що Кульбабчик — у петлі, в недобудованому бараку.

Я з бригадиром побігли мережі туди. На сволоку в петлі з електричного дроту висів наш Кульбабчик. Біля ніг лежала повалена колода, на яку він ставав, щоб залізти в петлю.

Бригадир вийняв Кульбабчука з петлі, поклав на підлогу, обличчя прикрив носовою хусточкою.

Був Кульбабчик без шапки. Сонячні промені падали на голову, і волосся, що відросло після стрижки, здавалося ще золотистішим і пухнастішим.

Убив все-таки себе хлопець, спинив страждання, обірвав довгий ланцюгового родоводу, що тривав тисячоліттями, і кінцем його став він, Кульбабчик, ім'я й прізвище якого я забув.

Ну, що б тобі, хлопче, почекати ще півдня! До цієї телеграми. Може, й став би ти відомим артистом, і я радів би, побачивши тебе на екрані чи на сцені. Талант у тебе був великий.

Переклав з білоруської
Данило КОНОНЕНКО

* Кубики — кубометри заготовленої деревини

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

ЛИСТОПАД

15

1918 р. — розпочалось очилюване Директорією повстання проти влади гетьмана Павла Скоропадського.

1919 р. — за рішенням Директорії та уряду УНР члени Директорії Федір Швець та Андрій Макаренко вийшли з дипломатичними дorchеннями за кордон, передавши всю повноту влади Симонові Петлюрі.

1945 р. — в Аугсбурзі (Німеччина) засновано Українську вільну академію наук. Першим президентом УВАН обрано Дмитра Дорошенка.

1946 р. — в УРСР введено в навчальний процес новий український правопис, схвалений 8 травня 1945 р. постановою Ради Міністрів УРСР.

16

День працівників радіо, телебачення та зв'язку України.

1913 р. — відкрито Кіївську державну консерваторію ім. П. Чайковського — провідний вищий навчальний заклад України.

1917 р. — в колишньому ханському палаці у Бахчиса-

рай відкрито Національний музей.

1924 р. — із Харкова пролунала перша в Україні радіопередача.

1966 р. — розпочався V з'їзд письменників України, який виступив проти русифікації і на захист української мови.

1967 р. — у Нью-Йорку розпочався I Світовий конгрес вільних українців.

Народився:

1788 р. — Дмитро Бантиш-Каменський, російський історик і археограф. Не віддав історію України від історії Київської Русі, вважав українське козацтво визначальним чинником розвитку українського народу.

Померла:

1952 р. — Соломія Крушельницька, українська оперна співачка, педагог.

17

ДО БАТИЛІМАНУ – «ОЧИЩАТИ ПАЛІТРУ»

У Севастопольському художньому музеї імені Михайла Крошицького урочисто відкрилася щорічна виставка міжнародного живописно-графічного пленеру «Арт-Батиліман». Севастопольські, кримські, російські та українські художники показали близько п'ятдесяти живописних і графічних робіт, виконаних на пленерах недавнього часу.

Це вже десята виставка митців — учасників пленеру. Цього разу організатори вирішили змінити формат, художники не були обмежені краєвидами Севастополя і Криму. На відкритті виставки виконав твори класичної музики Севастопольський камерний муніципальний симфонічний оркестр під керівництвом Володимира Кіма. У вступному слові організатор пленерів, почесний член Спілки художників Михайло Сальва зазначив, що учні керівника пленеру Андрія Чебикіна працюють зараз по всьому світу. Після цього він повідомив, що у цій мистецькій традиції, яка розпочалася навесні 2007 року, нині взяли участь 25 художників,

серед яких Андрій Чебикін, Михаїло Гуда, Олександр Ольхов, Тетяна Красна, Галина та Оксана Попінові з Києва, Золтан Мічка, Андрій Іванчо та Олександр Андaloши з Мукачева, Микола Чулко з Немирова, Олег Приходько з Миколаєва, Микола Дудченко, Олександр Шуринов, Олександр Андрієв з Сімферополя, львів'янин Орест Манюк, Богдан Бринський з Івано-Франківська, Олександр Смирнов з Алущі, Леонід Зaborовський з Чернігова, Павло Шумов з Ялти, севастопольці Іван Грищенко, Євген Смирнов та Анатолій Шевчук. З Китаю прибули для участі Ван Чжилон та Сунь-Ке.

Теплими словами привітав учасників виставки народний художник України, ректор НАОМА, професор, президент Академії мистецтв, лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка Андрій Чебикін. Він підкреслив, що Крим є унікальним у низці різновидів живопису в нашій країні. «Ми вчоргове приїхали насолодитись цим прозорим, перламутровим

повітрям, цим морським простором, далями і горами, які розчиняються в повітрі. Знаменитий художник Коровін колись їздив саме до Криму очищати палітру від отіх сірих, темних, коричневих, буденних петербурзьких кольорів... Отже, севастопольські пленери мають своє неповторне обличчя, а місто таким чином підтверджує прагнення бути одним із культурних центрів країни».

Уже в розмові з вашим кореспондентом він додав, що пленер є відточнням майстерності і слугує для накопичення вражень на майбутні твори. Доторк до полотна на свіжому повітрі може пригадатись через якийсь час і вже в майстерні етюди можуть бути доведені до картини.

Художник Ван Чжилон бере участь в «Арт-Батилімані» вже вчетверте. Він любить Крим, порівняв його природу з півднем Китаю. Художник працює тушшю, пише романтичні картини і підкоряслює, що тут на полотні дуже красиво виходять всі пори року та гарне море, і картини здаються сонячними.

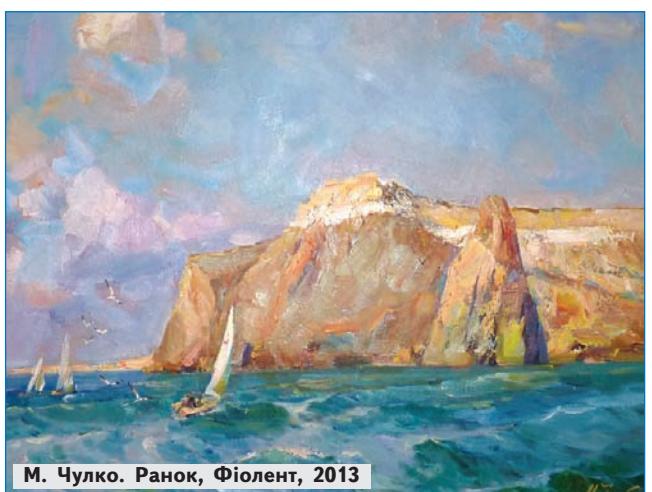
Організатор пленерів Михайло Сальва повідомив мені, що ця робота дуже змінила його погляди на світ, зробила їх філософськими. Стосунки з художниками є надзвичайно доброзичливими. Організатор пленерів художник Анатолій Шевчук пишається щорічними випусками альбомів, присвячених результатам творчих зустрічей мистців.

Учасники виставки відзначали комфортні умови, які створюють для творчої роботи художників організатори пленеру Михайло Сальва та художник Анатолій Шевчук.

Микола ВЛАДЗІМІРСЬКИЙ
Foto автора

* * *

(Пленер (фр. en plein air — відкрите повітря) — у живописі термін, який позначає передачу в картині всього багатства змін колору, зумовлених дією сонячного світла і атмосфери. Пленерний живопис склався у результаті роботи художників на відкритому повітрі, а не в майстерні).

М. Чулко. Ранок, Фіолент, 2013

О. Ольхов. Осінній Херсонес, 2011

Учасників виставки і пленеру вітає Андрій Чебикін

А. Шевчук. Альмінська долина, 2013

«ВІЗЬМЕМОСЯ ЗА РУКИ, ДРУЗІ!»

Виставка під такою назвою, приурочена 15-річчю Севастопольського фонду відродження кримськотатарської культури ім. професора С. Ізідінова, відкрилася в Кримському етнографічному музеї. На ній демонструються документи та фотографії, що відображають діяльність фонду, вироби декоративно-прикладного мистецтва з елементами національної кримськотатарської вишивки, які виготовили 35 кращих майстринь півострова.

Сабрі Османович Ізідінов (1933-1995 рр.) — доктор хімічних наук, професор, академік Російської академії наук і Кембрідзького університету, почесний член Академії наук Угорщини, Швейцарії, Фінляндії. Він народився в селі Отаркії під Севастополем, закінчив хімічний факультет Ташкентського університету, аспірантуру в Москві і з 1960 року працював співробітником Всесоюзного електротехнічного інституту. На його рахунку — 50 винаходів.

С. Ізідінов знов 15 мов і робив все для того, щоб рідну кримськотатарську культуру, яка

завмерла в депортації, відродити шляхом об'єднання людей і народів. Завдяки його ідеям і прагненням у 1997 році, вже після смерті вченого, в Севастополі за сприяння Асоціації національних і культурних товариств міста був створений Фонд відродження кримськотатарської культури, якому присвоєно його ім'я. Першим президентом фонду стала Мер'єм Ресульєва, а нині культурологічну естафету прийняла від неї її дочка, художник-дизайнер Венера Курмаєва. Під її керівництвом майстрині з усіх регіонів Криму освоюють технічні прийоми кримськотатарської вишивки, вивчають основи композиції орнаментів. Виставки їхніх робіт, в організації яких брали участь Всеукраїнський інформаційно-культурний центр, Український культурний центр у Севастополі, проводилися в Сімферополі, Бахчисарай, Севастополі, Білогірську та інших містах півострова. Кращі з них демонструвалися на виставках у Києві.

При фонді діє навчальна фольклорна сту-

дія «Арзу» («Мрія»), де діти різних національностей ознайомлюються з культурою кримських татар, здійснюють постановку спектаклів на етнографічні теми.

Севастопольський фонд відродження кримськотатарської культури є яскравим прикладом пошуку співробітництва як із владними структурами, так і з сусідами, які живуть поряд. На шляху становлення йому надходила допомога від підприємців, національно-культурних товариств та окремих людей, і це — найкращі аргументи про можливість співробітництва і взаєморозуміння між різними національностями на Кримському півострові. Саме про це неодноразово говорив професор С. Ізідінов, а на відкритті виставки його дружина Севіль Ізідінова, вчений-філолог, кандидат філологічних наук, яка нині проживає в Москві, повторила у відеоформаті на екрані в залі його напутні слова: «Нехай наша Батьківщина — Крим буде вічно квітучим садом, нехай тут, як і в усій країні, запанує ширість, дружба, взаємодопомога, милосердя, і нехай вони будуть основним нашим законом!»

Виставка триватиме до 9 грудня.
Валентина НАСТИНА

